Landskapets rörelse

Ett undersökande arbete med förslag på hur koreograferad landskapsanalys kan bidra till flödesbaserad utformning

Isabelle Alvarado

Examensarbete/Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Uppsala 2026

Landskapets rörelse - Ett undersökande arbete med förslag på hur koreograferad landskapsanalys kan bidra till flödesbaserad utformning

The Movement of the Landscape - An explorative project with proposal on how choreographed landscape analysis can contribute to flow-based design

Isabelle Alvarado

Handledare:	Carola Wingren, SLU, Institutionen för stad och land
Examinator:	Vera Vicenzotti, SLU, Institutionen för stad och land
Bitr. examinator:	Maria Wisselgren, SLU, Institutionen för stad och land
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	Avancerad nivå, A2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E - landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kurskod:	EX0860
Program/utbildning:	Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.:	Institutionen för stad och land
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2026
Omslagsbild:	Fotografi av Ayoub Medhoun
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Originalformat:	A4
Elektronisk publicering:	https://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	landskapsarkitektur, koreografi, tvärvetenskapligt, gestaltningsprocess, utforskande metoder, konstnärliga metoder, koreografiska principer, flödesbaserad utformning

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landskapsarkitektur

Sammanfattning

I takt med att våra städer förtätas ökar trycket på de urbana ytor mellan våra fasader och de sociala platser som innefattar "livet i staden", där människors rörelse spelar en central roll. Arbetet syftar till att bidra till diskussionen om hur koreografiska metoder kan berika landskapsarkitekturens analys- och gestaltningsprocesser, genom att öka kunskapen om sambandet mellan kroppen och den fysiska miljön. Rörelse är en central del av koreografi. Rörelse är en central del av staden. Finns ett stadsliv om det inte finns rörelse?

Genom en iterativ process har ett utforskande inom landskapsarkitektur utifrån koreografiska principer legat till grund för utvecklandet av en metod att applicera på gestaltningsprocesser, prövad på Bysistorget i Stockholm. Arbetet tar avstamp i "Four Trace Concepts in Landscape Architecture" av Christophe Girot (1999) som är en intuitiv och erfarenhetsbaserad metod inom landskapsarkitektur. Girot har utvecklat fyra begrepp som har legat till grund för utvecklandet av metoden och arbetet. Genom att spegla Giros metod mot koreografi och koreografiska principer, inspirerade av Jonathan Burrows "A Choreographer's Handbook" (2010) tillsammans med egna erfarenheter, har metoden modifierats och utvecklats för att synliggöra kvaliteter i människors rörelser i relation till platsens rumsliga egenskaper.

Arbetet har parallellt med utvecklandet av metoden resulterat i en bok som visualiserar processen och vägen från första mötet med torget, till förslag på hur metoden skulle kunna tillämpas vid omgestaltning av torget i två faser. Detta berättat genom fotografier, ord och skisser med ett avskalat visuellt uttryck. Metoden visar att behov och funktioner utifrån rörelser kan kartläggas och fungera som ett led vidare till vad en flödesbaserad utformning skulle kunna resultera i. Metoden är utvecklad och prövad på en plats vilket leder till att arbetet inte ger en kvantitativ studie och behöver prövas på fler för att se om konceptet av koreografiska principer även går att applicera på andra gestaltningsprocesser.

Att koncentrera en gestaltningsprocess utifrån rörelse kan ge nya upptäckter och leda till ytterligare resultat som kan gynna stadens flöden. Med sociala och kulturella aspekter i fokus kan även ekologiska perspektiv gynnas vilket skapar positiva spiraler till vår stadsmiljö. Ett dynamiskt sätt att läsa och förstå rörelse, att översätta koreografi till staden.

Abstract

Urban densification is affecting our cities and the pressure on the spaces between our buildings and the social spaces that embody “city life” increases, where human movement plays a central role. This project aims to contribute to the discussion on how choreographic methods can enrich the analysis and design processes of landscape architecture by increasing our understanding of the connection between the body and the physical environment. Movement is a central part of choreography. Movement is a central part of the city. Is there city life without movement?

Through an iterative process, an exploration of landscape architecture based on choreographic principles has formed the foundation for the development of a method to be applied to design processes, examined at Bysistorget in Stockholm. The project is based on “Four Trace Concepts in Landscape Architecture” by Christophe Girot (1999), which is an intuitive and experience-based method within landscape architecture. Girot has developed four concepts that have formed the basis for the development of the method and the project. By applying Girot’s method to choreography and choreographic principles, inspired by Jonathan Burrows “A Choreographer’s Handbook” (2010) along with personal experiences, the method has been modified and developed to highlight qualities in people’s movements in relation to the spatial characteristics of the site.

In parallel with the development of the method, this project has resulted in a book that visualizes the process and the journey from the initial encounter with the square to proposals for how the method could be applied to the redesign of the square in two phases. This is told through photographs, text, and sketches with a minimalist visual expression.

The method shows that needs and functions based on movement can be mapped and serve as a stepping stone to what a flow-based design could result in. The method was developed and examined in a single location, meaning the work does not constitute a quantitative study and needs to be examined in more settings to determine whether the concept of choreographic principles can be applied to other design processes.

Focusing a design process on movement can result in new discoveries and lead to further results that can benefit the flows of the city. By focusing on social and cultural aspects, ecological perspectives can also be benefited, creating positive spirals for our urban environment. A dynamic way of reading and understanding movement, translating choreography to the city.

Förord

Innan jag började utbildningen till landskapsarkitekt har jag arbetat som dansare och koreograf och dansat i hela mitt liv. Att vara dansare är mer än en hobby, det är en identitet och ett sätt att tänka, känna och se rörelse. Inför detta arbete kändes det lockande att försöka sammanföra mina intressen - dans och landskapsarkitektur.

En månad innan arbetets början gick min pappa bort i cancer och julen blev en turbulent tid. Under den tunga tiden efter, har arbetet hjälpt mig att fokusera på annat och ta mig igenom sorgen. Det har känts givande att kunna förmedla något som hjälpt mig genom glädje, sorg, förtvivlan och eufori - kärleken till dansen. Det här är en dedikation till både dansen och min pappa.

Arbetet är indelat i två delar; en konstnärlig del i form av en bok tillsammans med denna kompletterande kappa som belyser arbetet ur ett akademiskt perspektiv.

Isabelle Alvarado, Uppsala maj 2026

Figur 1. Bysistorget inför fotografering av rörelse med Ayoub Medhoun.

Innehållsförteckning

AI-upplysning 7

Introduktion 8

Bakgrund 8
- Rörelsens betydelse för stadsrummet 8
- Mötet mellan arkitektur och koreografi 9
- När koreografin kliver in i arkitekturen 9
- Det tvärvetenskapliga i en svensk kontext 10

Platsen 11

Syfte, mål och frågeställning 12

Avgränsningar 13

Metod och process 14

Sökandet efter en metod 14
- Four Trace Concepts in Landscape Architecture....14
- A Choreographer's Handbook 15
- Metoden för Landskapets rörelse 15

Att skapa en struktur 16
- Four Trace Concepts påverkan genom processen 17
- Koreografiska principer....17
- Fotografierna och skissens styrka 18

Produkten av ett undersökande arbete 19

Resultat 20

Reflektion 21

Att utveckla en metod 21

Metoden som resultat 21

Att välja plats 22

Förklara något självklart 22

Att skapa en bok 23

Hållbarhet och etik 24

Referenser 25

Figur- och tabellförteckning 26

AI-upplysning

Jag, Isabelle Alvarado, har använt ChatGPT [https://chatgpt.com/] för inspiration i första skedet vid utvärdering och för inspiration till val av ämne. Exempel på prompt som användes är "Hur kan jag kombinera praktik med examensarbete på bästa sätt? Gärna konkreta exempel." eller "Jag har arbetat som koreograf och dansare och är intresserad av rörelsemönster i stadsmiljö, hur kan jag utveckla detta till ett examensarbete?" Många av förslagen gav frön till idéer som inte kunde användas rakt av, utan som har utvecklats i samråd med verksamma landskapsarkitekter, till exempel Åsa Johansson på Nivå Landskapsarkitektur. Jag har även använt ChatGPT till frågor i form av vilka tryckerier som jag skulle kunna använda mig av för att producera liten upplaga böcker och liknande.

Jag har inte använt generativ AI för att skriva, omformulera, skapa material, eller redigera bilder till kappan eller boken. Översättning av fraser eller enstaka ord har använts vid litteraturinhämtning genom Google Translate [https://translate.google.com/] som jag utvärderat och omformulerat till egen skriven text.

OpenAI. (2026). ChatGPT [Large language model]. https://chatgpt.com/ [2026-01-19-2026-03-31]

Google LLC. (2026). Google Translate. https://translate.google.com/ [2026-01-19-2026-06-03]

Introduktion

Första kapitlet introducerar ämnets bakgrund och kontext för att ge en mer djupgående teoretisk utgångspunkt för val av ämne och inriktning. Kapitlet inleds med en beskrivning av kunskapsläget på området samt rörelsens betydelse för stadsrummet. Därefter följer en redogörelse för koreografins roll i landskapsarkitekturen, arbetets utgångspunkt, syfte, mål och frågeställning samt avgränsning.

Bakgrund

I takt med ökad urbanisering, folkförflyttning från landsbygd till stad, blir våra städer allt mer förtätade och något som präglar vår stadsmiljö är människors rörelse i staden. Högre byggnader och mindre sociala ytor mellan fasaderna ställer högre krav på stadsrummet för en hållbar stadsutveckling. Enligt FN:s utvecklingsprogram UNDP (2024) bor hälften av världens befolkning i urbana områden, vilket beräknas stiga till 70 procent år 2050.

Med 30 års erfarenhet av dans och koreografi överför jag min kunskap och sammanför två kreativa konstformer för att se vart nya vägar kan leda. Relationen mellan rörelsemönster och den urbana stadsmiljön intresserar mig, hur stadsrummet påverkar vår rörelse och hur vår rörelse skulle kunna påverka stadens utformning. Genom att tillföra koreografiska principer vill jag undersöka om rörelsemönster kan studeras på ett mer dynamiskt sätt och med ett fokus på rörelsens kvalitet. På så sätt kan arbetet tillföra ett annat perspektiv till förståelsen av rörelse i stadsrummet.

Rörelsens betydelse för stadsrummet

Inom landskapsarkitekturen har människors rörelse en central roll i utformandet av staden, något som även format våra städer historiskt. Från de organiska former som växte fram naturligt i äldre stadsstrukturer, till tydliga rutnätsstrukturer inom stadsbyggnad. Europeiska landskapskonventionen (ELC) definierar landskap som "ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer" (Utrikesdepartementet 2011:4). Konventionens mål är att alla kan delta i utformningen av en rikare livsmiljö och att stärka allmänhetens delaktighet i arbetet (RAÄ 2025). Konventionen har ett tydligt demokratisk perspektiv som lyfter fram landskapets sociala betydelse i staden (ibid.).

Utformningen av våra städer har en stark koppling till det sociala livet i staden. Vi bygger städer för att tillgängliggöra urbanisering men även för att bygga samhället, menar Ann Legeby i sin doktorsavhandling "Patterns of co-presence: Spatial configuration and social segregation" (Legeby 2013:71). Genom att titta på kopplingen mellan urban form och segregation ser hon mönster genom historien, att sociala uppfattningar haft en stor inverkan på utformningen av våra städer (Legeby 2013:68). Oväntade problem som social isolering och urban segregation har uppstått när avsikten och konsekvenserna inte korrelerar (ibid.). Hur våra städer är utformade har alltså en stor påverkan på det sociala liv som kan närvara i stadsrummet, vilket detta arbete undersöker genom att se om fokus på rörelse kan resultera i en livligare stad.

Mötet mellan arkitektur och koreografi

Samspelet mellan arkitektur och koreografi är ett ämne som intresserat många. Boken "Architecture and Choreography: Collaborations in Dance, Space and Time" av Beth Weinstein (2024) har studerat fyrtio projekt som tvärvetenskapligt fört samman arkitektur och koreografi. Arkitekten skapar rum för rörelse medan koreografen skapar rörelse i rummet. Båda fokuserar på rörelse i förhållande till rummet men med olika angreppssätt. Tillsammans berikar deras kunskap och metoder att arbeta kreativt för att förmedla uppfattningen av kropp, tid och rum (Weinstein 2024:1). Enligt Weinstein skapar vi statisk arkitektur i en ständigt föränderlig värld som ska förhålla sig till en förutspådd rörelse som är oberäknelig (2024:4). Att istället skapa dynamiska platser där vi förhåller oss till den ständiga förändringen kopplat till platsens rörelse, kan leda till mer levande stadsrum.

Många av projekten som exemplifieras i Weinsteins bok visar att samarbetet mellan koreograf och arkitekt utvecklar nya metoder och ger resultat som annars inte hade uppstått. Koreografen Carol Brown och arkitekten Dorita Hannah har gjort flera platsspecifika projekt tillsammans där de integrerar stadslandskapet som fungerar som en del av verket. Till exempel, deras projekt "Tongues of Stone" (2011) utspelar sig i olika landskap med stenstrukturer, där platsens historia och materialitet är en del av koreografin (Weinstein 2024:140). Deras installation bestod av fem sinnes-torn som utforskade platsens dolda historier och mytologiserade kvinnogestalter (Weinstein 2024:140).

En annan koreograf som arbetat med flera platsspecifika projekt är William Forsythe, som tillsammans med arkitekten Nikolaus Hirsch utvecklade "The Bockenheimer Depot"; ett rumsligt och socialt system i en gammal spårvagnsdepå för att ge ett fritt utrymme till besökarna (Weinstein 2024:178). Det gav dem möjlighet att utforma utrymmet som de själva ville och tyckte passande, vilket öppnade upp koreografin för besökarna (Weinstein 2024:177). Weinstein menar att projekt, deras rum och objekt, som sammanför koreografi och arkitektur både ger uttryck för ett förhållningssätt som är väldigt tydligt över vad man ska göra och uppfatta, till sådana som utmanar sättet att röra sig och vara en kropp (Weinstein 2024:178).

Weinsteins summering av samarbetet mellan disciplinerna visar att det inte bara är de strukturella skillnaderna som temporalitet, skala och ekonomi som skiljer disciplinerna åt, utan även sättet att tänka, skapa och utveckla verk (Weinstein 2024:306). Utifrån intervjuer om samarbetet har sättet att arbeta varit av stor vikt och lett till nya arbetsmetoder, ett sätt att få insikter om sammankopplingen mellan tid och rum (Weinstein 2024:307).

När koreografin kliver in i arkitekturen

Lawrence och Anna Halprins samarbete är något som nämns i nästan alla sammanhang där arkitektur och koreografi möts. Anna Halprin, dansare och koreograf, har varit en stor inspiration till Lawrence arbete inom landskapsarkitektur vilket gett honom insikter om kroppens närvaro och ökad medvetenhet genom sinnesintryck (Hirsch 2008:vii). Han har skapat en mängd olika gestaltningar genom åren och menar att staden kommer till liv genom rörelse och dess rytmiska struktur, där platsens element är viktiga i mötet med platsens rörelse (Hirsch 2008:79).

Det är många samarbeten som lett till föreställningar, installationer eller verk, däremot är det få exempel där det koreografiska tänkandet tas in i arkitekturen och hjälper till att omgestalta stadsrummet mer permanent. Ett samarbete mellan William Forsythe och arkitekten Daniel Libeskind i projektet "The Books of Groningen" (1991) är ett exempel där koreografin har utvecklats till mer än en tillfällig installation. Där har istället stadsmarkeringar runt staden placerats ut, med temat *den icke-existerande verkligheten* som symboliserar stadens förflutna, nutid och framtid, en markering genom tid och rum (William Forsythe u.å.).

Det tvärvetenskapliga i en svensk kontext

Några svenska exempel är projekt av Anna Asplind, dansare, koreograf och landskapsarkitekt, som gjort flera tvärvetenskapliga projekt. "Dancewalks" är en serie av platsspecifika installationer som bjuder in publiken att medverka för att uppleva platser genom kroppen med hjälp av interaktiva ljudguider (Asplind 2014:4). Hennes senaste projekt "Timescape Garden" är ett samarbete där projektet utgick från att skapa en mikropark för biodiversitet i Norrköping, där rörelse registrerades via två videokameror för att tydliggöra icke-mänskliga varelsers rörelser för människor (Asplind u.å.).

Ett projekt initierat av Skånes Dansteater i Malmö utgjordes av en dansföreställning där delar av teaterns utemiljöer skulle fungera som scenrum till en föreställning (Björkman Jones 2017:40). Ett samarbete mellan koreograferna Laïla Diallo och Mélanie Demers tillsammans med Carola Wingren, landskapsarkitekt och professor på SLU. Genom en tillfällig trädgård rör sig föreställningen mellan teaterns insida och utsida, och berör "tidens gång och det oundvikliga förfallet, i all dess prakt och förtvivlan" (SeDans 2026).

Carola Wingren har tidigare arbetat med att sammanföra landskaps-arkitektur med koreografi inom utbildningen på SLU i Alnarp och Ultuna, till exempel genom workshopen "Vattnet kommer" som lyfter problematiken med stigande havsnivåer och hur dessa kan uppmärksammas genom koreografi (Wingren 2018:5). Genom kursen Studio – Explorative Methods to Meet Current Societal Challenges (2025) ledd av Carola Wingren, arbetade kursen med alternativa och utforskande metoder vilket väckte intresset för att utforska detta vidare i mitt examensarbete handlett av Carola Wingren.

Många tvärvetenskapliga projekt utgår från dansens fysiska närvaro i stadsrummet som en platsspecifik föreställning eller tillfällig installation, eller genom att introducera arkitekturen till scenen. Mot denna kontext tar detta arbete forskningen vidare genom att addera koreografi till landskapsarkitekturen vilket inte är lika studerat som vice versa, för att se hur det koreografiska tankesättet kan appliceras på landskapsarkitekturen. Detta för att intressera yrkesverksamma inom landskapsarkitektur och stadsbyggnad att introducera nya spännande sätt att se på förhållandet mellan landskap och rörelse i mer permanenta utföranden.

Platsen

För att utveckla och pröva en analys- och gestaltningsmetod har Bysistorget i Stockholm valts, men egentligen hade valfri plats med mycket rörelse kunnat studeras. I tidigt skede utfördes kartstudier och samtal med yrkesverksamma angående "bra" platser att studera. Under samtal med Åsa Johansson på Nivå Landskapsarkitektur gavs förslag på torg med flera funktioner och användningsområden i Stockholm; Bysistorget var ett av dem.

Bysistorget i sig består av flera typer av rumsbildningar vilket kvalificerade torget till att väljas. Platsen är ett torg med mycket rörelse men med mindre tydliga mål som exempelvis tunnelbana eller andra självklara stråk på platsen. Torget innefattar flera olika delar som gör det till ett intressant stadsrum; en mer öppen torgdel, två större vägar som omgärdar torgets östra del, en parkdel (se figur 1) samt möblering och byggnad i form av Södergrillen på torget. Stockholm som stad har även en nära kontakt med större trafikerade bilvägar genom stadens centrala delar, vilket gjorde torget intressant då Hornsgatans möte med torget förkroppsliger en typisk situation i stadens utformning (figur 2). Platsen var även passande ur aspekten att min relation till torget inte fanns där sedan innan, vilket var passande för tillämpningen av vald metod (se s. 13).

Figur 2. Karta som visar Bysistorget på Södermalm i förhållande till Stockholms mest centrala delar. Karta © Lantmäteriet.

Syfte, mål och frågeställning

Arbetets övergripande syfte handlar om att bidra till en diskurs om hur konstnärliga metoder, exempelvis koreografiska, kan berika landskapsarkitekturens analys- och gestaltningsprocesser, genom att öka kunskapen om sambandet mellan kroppen och den fysiska miljön.

Målet med arbetet innebär att pröva och utveckla en alternativ eller kompletterande analysmetod som involverar koreografiska principer till en gestaltningsprocess på Bysistorget i Stockholm, för att introducera nya spännande sätt att se på förhållandet mellan landskap och rörelse. Målet uppfylls genom att synliggöra hur kvaliteter i människors rörelser påverkas och utvecklas i relation till platsens rumsliga egenskaper, och hur detta kan tas vidare i landskapsarkitektoniska lösningar.

Frågeställningen är därför; Hur skulle en analys- och gestaltningsprocess, baserad på koreografiska principer kunna se ut?

Avgränsningar

Detta arbete syftar till att sammanföra koreografi med landskaps-arkitekturen, andra konstnärliga former tas inte i beaktning. Vid andra tvärvetenskapliga projekt adderas ofta koreografi på den fysiska miljön genom en platsspecifik föreställning eller installation, vilket inte sker i detta arbete. I analysskedet har inte dans utövats på torget som ett verktyg för att förstå och läsa platsen som till exempel Anna Halprins metoder, varken genom andra eller min egen kropp, då det skulle involvera flera aspekter att ta hänsyn till. Arbetet har istället avgränsats till att visuellt kartlägga rörelser på platsen.

Valet av plats har avgränsats till ett torg, Bysistorget. Gränsen för analysen innefattar den rumsliga utbredningen för torget där gatorna inte inkluderas mer än upplevelsens påverkan.

Arbetet presenteras genom en bok med svartvita fotografier, skisser och text. Andra medier som film eller liknande hade varit givande för förståelsen av rörelse i staden, men på grund av tidsramen valdes istället fotografier.

Metod och process

Kapitlet inleds med en beskrivning av det teoretiska ramverk som präglat arbetet, därefter följer en beskrivning av sökandet efter samt utvecklingen av en metod tillsammans med processens struktur. Vidare förklaras arbetsprocessens genomförande och relation till *boken* som under arbetets gång präglat både processen samt kommunikationen. Generativ AI har endast använts för inspiration i första skedet samt översättning av enstaka ord under processens gång.

Sökandet efter en metod

Arbetets inledande fas utgick från att hitta metoder inom respektive disciplin för att applicera på en analys- och gestaltningsprocess. Genom att starta arbetet med en litteraturgenomgång om projekt med en tvärvetenskaplig ingång mellan koreografi och landskapsarkitektur, kunde en övergripande syn på kunskapsläget inhämtas. Med inspiration från Lawrence och Anna Halprins samarbete började en idé att analysera en plats utifrån notationer, olika sätt att notera ner rörelse, vilket är ett vanligt sätt att anteckna inom koreografi. Vid vidare litteraturinhämtning visade det sig att Ann Hutchinson Guest redovisat år 1985 att 53 olika koreografiska notationssystem från mitten av 1400-talet till första världskriget utvecklats, samt att åren därefter har över 60 andra sätt att notera ned rörelse uppkommit (Weinstein 2024:41).

Det är alltså en väl utvecklad gren, vilket inte detta arbete behövde avhandla. Istället utvecklades idén om att applicera koreografiska principer som ett sätt att särskilja rörelsers kvalitet i staden. Detta uppkom efter inspiration från William Forsythe, Jonathan Burrows och egna erfarenheter om vad en koreografi innehåller.

Efter ett inspirerande samtal med Max Goldstein, stadsplanerare på Landskapslaget i Stockholm som intresserat sig för ämnet, blev ett tydligt steg vidare att koppla idéer och inspiration under arbetets gång till en struktur där en metod inom landskapsarkitektur valdes. Metoden la en stadig grund för att förmedla en förståelse för ett annars invecklat ämne och kommunicera det utforskande arbetet med positiv osäkerhet, där nya uppkomster under processen fick leda arbetet vidare.

Hur ”A Choreographer’s Handbook” skulle användas mer specifikt uppkom efterhand men valdes ganska tidigt i arbetet då boken är skriven på ett väldigt lättsamt sätt som inspirerar och som gav stor igenkänning. Boken är inte uppdelad i principer eller har en tydlig struktur, vilket är vanligt i skapandet av koreografi. Däremot är den skriven som korta meningar eller citat, dessa samlades in och strukturerades upp utifrån innehåll vilket kom att nyttjas senare i arbetet.

Four Trace Concepts in Landscape Architecture

Metoden ”Four Trace Concepts in Landscape Architecture” formulerad av Christophe Girot år 1999 svarar på frågan: Hur kan utomstående designers få den förståelse för en plats som gör det möjligt för dem att agera klokt och kunnigt? (1999:60). Metoden är uppbyggd av fyra begrepp: *landning*, *grounding*, *finding* och *founding*. Varje begrepp kan tolkas som olika verktyg eller faser i designprocessen och har en tydlig ordningsföljd. Nedan förklaras de olika faserna övergripande.

Landing är första mötet med platsen och övergången från det okända till det kända (Girot 1999:61). Fasen kräver en särskild inställning med ett nyfiket och subjektivt tillstånd genom intuition och intryck som leder vägen (ibid.). Allt är av intresse, varje detalj är viktig och hur du anländer till platsen påverkar din upplevelse (Girot 1999:62). Landing är en engångshändelse och en personlig perception av platsen då samma upplevelse av en plats aldrig blir densamma (ibid.).

Grounding handlar om att läsa och förstå en plats genom upprepade besök, för att hitta nya insikter och flera lager som både är synliga men även det ogripbara som påverkar upplevelsen av en plats (Girot 1999:62-63). Fasen präglas till stor del av efterforskning och analys snarare än ens egen upplevelse, för att hitta de egenskaper som format platsen (Girot 1999:63).

Finding är både sökprocessen som upptäckten, steget överför fynden från de tidigare faserna och omvandlar dem till att specificera platsens gömda identitet (Girot 1999:63). Det är en öppen fråga och möjlighet, processen att generera bevis som stödjer fynden (Girot 1999:64).

Den sista fasen är *founding*, och sker efter att de tidigare stegen har sammanförts och skapat något nytt av platsen. Steget kan både blicka tillbaka eller införa något nytt, men det är en reaktion på vad som tidigare fanns där (Girot 1999:64). Founding är något som inträffar varje gång en förändring sker, där ett välgrundat projekt blir tydligt i sin lösning och förlänger arvet vidare för framtiden (Girot 1999:65).

A Choreographer’s Handbook

”A Choreographer’s Handbook” av Jonathan Burrows från 2010 undersöker hur och varför en koreografi eller dansföreställning kan skapas. Det är ett arbete som sträcker sig över fem års studier och diskussioner, och speglar hans egna erfarenheter som professionell dansare och koreograf (Burrows 2010).

Boken skrivs med hjälp av olika typer av regler, eller principer, för att hitta en struktur att skriva; det första är att skriva boken på samma sätt som han skulle koreografera ett dansverk (Burrows 2010:1). Burrows utgår från anteckningar från tidigare studier och observationer och menar att det är ensamt att koreografera, men att det finns samma frågor och idéer hos koreografer oavsett stil även om stilarna i sig kan splittra (Burrows 2010:xi).

Han förklarar att fysiska, improvisationsmässiga, kompositionella och performativa tekniker används inom dans och på grund av dessa öppna tillvägagångssätt finns få historiska exempel vilket kan göra processen överväldigande (Burrows 2010:xii). Burrows förklarar hur denna komplexa process kan manövreras och ger vägledning hur en koreografi kan skapas.

Metoden för *Landskapets rörelse*

För att lyfta in koreografi till landskapsarkitekturen valdes de båda metoderna som ett tydligt ramverk i vardera disciplin i ett annars flytande och sökande arbete. Girots fyra begrepp har legat till grund för utvecklandet av metoden och arbetet, vilket har resulterat i en översättning av begreppen till; *landing/ankomsten, grounding/platsen, finding/upptäckten* och *founding/interventionen*.

Genom att spegla Giros metod mot koreografi och koreografiska principer, inspirerade av Jonathan Burrows tillsammans med egna erfarenheter, har metoden modifierats och utvecklats för att addera ett koreografiskt synsätt och förmedla ett utforskande perspektiv till projektet.

Burrows principer introduceras under *grounding/platsen*, och får en större relevans under *finding/upptäckten* då principerna utforskas mer utförligt utifrån platsen och rörelsen. I sista fasen, *founding/interventionen*,

sammanförs analysen från tidigare faser och applicerar principerna på torget som förslag, för att illustrera hur metoden skulle kunna användas praktiskt på olika nivåer.

Att skapa en struktur

Arbetsprocessen har varit undersökande och iterativ under hela arbetets gång med åtta platsbesök över drygt två månaders tid (figur 3). Just för att metoden har bearbetats och inte varit en klar produkt att applicera på torget, har Bysistorget som plats varit en stor inspiration för utvecklingen av metoden. Av den anledningen har hela processen varit nyfiket utforskande med ett upprepande tillvägagångssätt i alla faser förutom den första som ses som en engångshändelse, som påverkar hela processen vidare men som endast går att genomföra vid första ankomsten till platsen (Girot 1999:62).

Ett förslag på arbetssätt i form av en tabell (tabell 1) framställdes för att få en överblick på processen framåt genom hur och varför, för att tydliggöra vilka delar som behövdes för att ta arbetet framåt.

Tabell 1. Tabell som framställdes till arbetsplanen och som gav en första överblick och förslag till struktur över hela processen.

Hur	Varför
Anlända till platsen första gången utifrån *landing*, samt iaktta platsen under förslagsvis 1h från ett cafe vid torget	Ta in/bli uppslukad av intrycken som platsen ger, känna innan jag börjar tänka, låta intuitionen styra
Anteckna + skissa lätt vilka intryck som uppkommer i ett specifikt anteckningsblock	Fokus är att vara öppen för intrycken, inte att anteckna mycket, få en känsla inte döma
Filma upplevelsen och rörelsen uppsnabbat	För att dokumentera den första upplevelsen, som bara går att uppleva en gång
Efteråt skriva ner upplevelsen, som en berättelse eller endast sakligt beroende på vilka intryck jag får. punktform eller poesi, små ord som bildar skatter	Eftersom fokus inte ligger på att anteckna på plats är det viktigt att fånga känslan i ord/skiss i efterhand för att dokumentationen ska bli tydlig

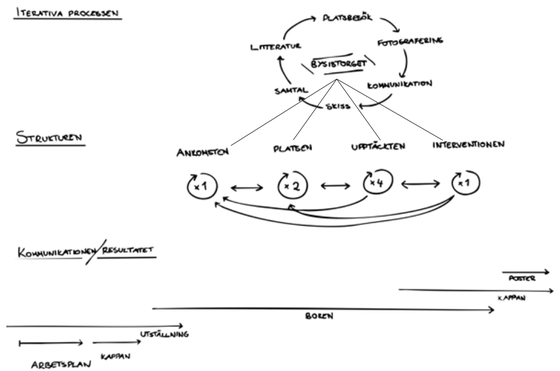

Figur 3. Processillustration som beskriver den iterativa processen, strukturen samt kommunikationen/resultatet som en tidslinje, där idé för en utställning övergick till skapandet av en bok. Strukturen följer Girots fyra begrepp där det iterativa arbetet symboliseras genom antal gånger som platsbesöken skett vid varje fas. I verkligheten har processen inte varit så cirkulär som illustrationen visar, men många gånger har denna ordning följts. Däremot har ofta skiss, kommunikation och litteratur skett mer organiskt samt parallellt genom hela processens gång.

Four Trace Concepts påverkan genom processen

Genom hela arbetsprocessen har Girots metod anvisat projektets riktning och fungerat som det vägledande ramverk som lett processen framåt. Arbetet var från början tänkt att resultera i en mindre utställning, där de fyra faserna skulle utgöra fyra enskilda analyser och fyra enskilda gestaltningar. Sättet att kommunicera arbetet omprövades efter en djupare litteraturstudie av The Manhattan Transcripts av Bernard Tschumi (1994) som inspirerade till idén att istället skapa en fotobok där processen och användandet av Girots metod tydliggjordes genom fotografier.

Girots metod är utformad för att ske i en viss ordning vilket arbetet följer för att bibehålla strukturen och för att processen ska få ett så precist utfall som möjligt. I arbetets första fas planerades det första mötet med platsen noga efter Girots begrepp; *landing*. Hur ankomsten skulle ske, från vilket håll, att besöket skulle vara i 30 minuter, att intrycken skulle få leda, så lite anteckningar som möjligt samt att efteråt sammanställa de anteckningar och intryck sittande på ett café med utsikt över torget. Inhämtning av information gjordes i liten skala av torget innan besöket för att inte färga det första intrycket allt för mycket.

I andra fasen fördjupades förståelsen av platsen genom ytterligare informationsinhämtning, både nutid, framtid och historiskt för att få ett helhetsgrepp om platsen. En första analys utifrån Kevin Lynchs fem principer (paths, edges, districts, nodes, och landmarks; Lynch 1960:47-48) gjordes för att se vad en Lynch-analys ger i jämförelse med analys utifrån koreografiska principer.

Väl i tredje fasen började ett tydligt sammanflätat samband mellan landskapsarkitektur och koreografi ta form vilket även suddade ut linjerna mellan de olika faserna och det iterativa arbetssättet blev definitivt. Koreografin tog större plats och utgjorde stommen för den egna metoden genom principerna som utvecklades genom gediget skissarbete, återkommande platsbesök samt olika typer av fotograferande.

Fjärde och sista fasen var svårast att formulera då slutprodukten inte skulle ta fokus från metoden men ändå visa metodens funktion. Eftersom skissen samt fotografiet var en stor del av processen föll det naturligt att skissa på bild som metod för att visualisera delar av resultatet. Metoden som utformats gav även steg vidare för hur en gestaltning skulle kunna förefalla vilket indikerade att metoden fungerade. De idéer som skissades fram utgick från analysen med de koreografiska principer som framkommit, vilket inte bara hittade problem som behövde lösas, analysen gav en riktning för *hur* de skulle kunna lösas.

Koreografiska principer

Det är egentligen ett eget begrepp som inte direkt används inom koreografi, men orden används för att definiera och förklara hur en rörelse kan uttryckas. Hur du som dansare kan förmedla en rörelse. Att dansa mer dynamiskt är att skapa samma rörelser som tidigare, men att utföra dem med en större variation i energi eller storlek. Samma koreografi kan uttryckas på olika sätt beroende på många variabler; dansaren, platsen, omgivningen, samspelet mellan dansare, ljud, ljus osv. Jag valde ut ord som i min mening fyller spektrat av en rörelses variation, och sammanförde de ord som kan fungera under en princip för att skapa en tydlghet och enkelhet i ett annars komplext ämne.

Fotografierna och skissens styrka

Redan vid första platsbesöket togs fotografier för att fånga upplevelsen av platsen. Fotografierna från första besöket är med i bokens första kapitel. I och med den iterativa processen så har fotografierna varit ett verktyg och lett arbetet framåt. Detaljer och objekt fotograferades eftersom det uppmärksammades vid första besöket och gestaltade känslan av platsen. Genom fotograferandet uppkom ett flertal idéer som kom att prägla arbetet och processen vidare, som till exempel att fotografera i svartvitt, kvadratisk form, detaljer samt objekt vilket tydliggjorde en del av metodens process och resultat (figur 5). Vid varje platsbesök fanns en intention för vad som behövde fångas på bild utifrån metoden, och valet av bilder har sedan utgjorts av vilka som kan förmedla metoden och processens olika steg bäst. The Manhattan Transcripts (1994) inspirerade till att bilderna bär berättelsen och texten endast finns där som ett komplement. Däremot har ett aktivt val att ha text i början på varje kapitel först, för att läsaren ska få en egen bild av platsen och sedan kunna utläsa det som nämns i texten genom fotografierna. För att kunna ta bilder som illustrerar rörelse kontaktade jag en vän och fotograf, Ayoub Medhoun, som vanligtvis fotograferar i stadsmiljö vilket ledde till sammarbetet. För att inkludera bilder på kroppen samt foton med lång slutartid, ett komplement till mina egna bilder.

En tidig idé var att utnyttja tillfället att välja, att arbeta så analogt som möjligt, därför valdes pennan och papperet som verktyg eftersom min upplevelse är att mycket skissande idag sker digitalt samt att det ger en mer autentisk och närvarande känsla. Den svarta pennan mot det vita papperet är tydlig och skarp, vilket förmodligen även var en inspiration till de svartvita fotografierna. Ett avskalat och renodlat skissande som utforskande medel kan lättare förmedla ett komplext ämne vilket gav tydliga ramar för processens utveckling och lade fokus på rätt ställen (figur 4).

Figur 4. Anteckningar och skisser som varit ett viktigt verktyg genom hela arbetsprocessen.

Figur 5.Utskrivna fotografier som test för att se hur det skulle uttryckas i polaroidformat för utställning, vilket senare resulterade i den kvadratiska formen i boken.

Produkten av ett undersökande arbete

Tidigt i processen uppkom idén att arbetet skulle ha ett konstnärligt utförande eftersom det enligt mig ligger mer i linje med det arkitektoniska arbetssättet och professionen. Att övergå från utställning till bok var inte ett så stort steg eftersom den initierade idén av en utställning utgjordes av fotografier vilket fungerade lika bra i bokformat.Skapandet av *boken* har varit integrerat genom hela processens analys- och gestaltningsskeden där processen har påverkat skapandet och vice versa (figur 6). Det kommunikativa utförandet i form av en bok har haft stor inverkan på arbetsprocessen vilket har gett ytterligare ramar där val och beslut tagits utifrån detta hänseende.

Genom att strukturera *boken* på samma sätt som metoden är utformad, kan utvecklingen av processen samt metoden följas genom dess kapitel. *Bokens* huvudsakliga fokus ligger i fotografierna, de berättar en historia och visar platsen från mitt perspektiv. De skapar en känsla och berättar det som är svårt att förklara med ord. Fotografierna är tänkta att inspirera, öppna sinnet och förmedla det ogripbara och flyktiga. Det personliga perspektivet och den målande stilen uppkom vid första platsbesöket. De första anteckningar som sammanställdes resulterade i en målande berättelse som sedan präglat *bokens* resterande texter. Alla upplevelser som beskrivs i första texten, ankomsten, skedde fredagen den 13 februari kl. 10.08-10.40 inklusive kvinnan med pjäxor som gick ned för trappan genom parken.

Skapandet av *boken* och hela arbetsprocessen har varit inspirationsdrivet, mycket litteratur och samtal med yrkesverksamma har inspirerat och influerat de val som gjorts genom processens utveckling. Detta har lett till att arbetet nästan utvecklats på egen hand där utfallet varit ovisst. Detta har lett till ett väldigt kreativt arbetssätt genom platsbesök, skissande, fotande och en vision av bokens som resultat, som tillsammans utvecklat arbetet framåt utan en klar väg som hamnat utanför ramarna. Men genom att medvetet förflytta processen mot ett tydligt mål har ramarna någorlunda kunnat följas.

Figur 6. Det iterativa arbetssättet har resulterat i mycket skissarbete som lett processen framåt.

Resultat

Resultatet presenteras i två delar; En bok i liggande A4-format, som genom fotografier med hjälp av ord och skisser, synliggör ett iterativt utforskande inom landskapsarkitektur utifrån koreografiska utgångspunkter (figur 7-9). Tillsammans med denna kompletterande kappa, som reflekterar arbetets akademiska vinkel.

Genom att sammanföra landskapsarkitektur med koreografi har en metod utvecklats med Girots "Four Trace Concepts in Landscape Architecture" som utgångspunkt. Metoden har framställts samtidigt som en platsanalys av Bysistorget i Stockholm har gjorts med rörelse i fokus. Genom att titta på rörelse mer detaljerat utifrån en plats, har en mer kvalitativ analys kunnat göras, samtidigt som kvaliteten på rörelsen har kunnat studeras i jämförelse med en Lynch-analys. Utifrån hans fem principer så är det *paths*, som kan översättas till stråk, den princip som främst hanterar rörelsemönster. Däremot tittar hans metod snarare på platsens utformning än rörelser på platsen. I jämförelse med en Lynch-analys som kartlägger *var* rörelsestråk förekommer tittar koreografiska principer på *hur* rörelser beter sig på platsen. Det leder till att behov och funktioner utifrån rörelser kan kartläggas och fungera som ett led vidare till hur en flödesbaserad utformning skulle kunna se ut.

Figur 7-9 till höger. Bilder på första upplagan av *boken* som trycktes i tre exemplar.

Reflektion

Kapitlet reflekterar över att översätta och pröva koreografiska principer till en analys- och gestaltningsprocess och nyttan av att involvera sådana, genom utvecklingen av en metod, en metoddiskussion, valet av plats, att teoretisera något självklart samt *bokens* visuella utförande och funktion.

Att utveckla en metod

Min ingång till arbetet var att göra något kreativt utan att fokus skulle ligga på ett färdigt gestaltningsförslag. Ur den tanken växte idén att arbeta fram ett sätt att läsa och förstå mänskliga flöden på ett annat sätt än vad som ofta görs genom olika typer av analyser som vi använt under utbildningen. På grund av min tidigare erfarenhet inom koreografi blev rörelse ett givet ämne eftersom en påtaglig kroppsmedvetenhet finns inom dans som skulle kunna nyttjas inom landskapsarkitekturen.

Under arbetets gång har flera frågor uppkommit men främst; *kommer detta vara en metod som praktiskt går att använda?* Att utveckla en metod är en sak, men att kunna bidra till kunskapsutvecklingen och föra landskapsarkitekturen framåt är en annan.

Jag har haft förmånen att kunna göra många platsbesök under processens gång för att kunna förstå mönster, speciellt inom rörelse och flöden, vilket har varit till stor hjälp. Eftersom arbetet har handlat om att utveckla en metod har fler besök förmodligen behövts vid skapandet av metoden men frågan är om fler platsbesök behövs vid användandet av denna metod jämfört med andra, vilket inte framkommer i arbetet. Skulle det vara så, kan det vara en orsak att inte använda metoden då platsbesök tyvärr är något som bortprioriteras vid projekt med tidsbrist eller av ekonomiska skäl. Men det skulle kunna vara ett incitament för att använda metoden, just för att trycka på en mer platsspecifik gestaltning som ser till platser mer ingående.

Metoden som resultat

Arbetet har utgått från Girots intuitiva och erfarenhets-baserade metod inom landskapsarkitektur, vilket har passat väl att sammanföra med koreografi och sättet att arbeta som koreograf. Girots metod har inte en så stark teoretisk grund utan utgår från personen i fråga som tillämpar den. Även om andra metoder också tolkas utifrån tillämpning är hans metod mer öppen vilket gör att utfallet kan bli skilt olika. Den öppenheten har präglat och lett till att utvecklingen av min metod blivit väldigt personlig och att *boken* uttrycker detta genom text i jag-form, för att förtydliga att resultaten som framkommer är starkt kopplade till min upplevelse och mina erfarenheter.

Improvisation, *rytm*, *övergångar* och *dynamik* är begrepp som generellt sätt är viktiga inom koreografi, det är byggstenar som behövs för att en koreografi ska bli intressant och engagerande vilket är de koreografiska principer som framkommit av metoden. Det arbetet saknar är att pröva om dessa principer går att applicera på andra platser och om det i så fall resulterar i en förbättrad flödesbaserad gestaltning, eller om det uppkommer andra principer beroende på plats och dess rörelse. I nuläget har endast metoden framställts, nästa steg hade varit att testa metoden på fler platser för att se om det är en god idé att basera en analys- och gestaltningsprocess på rörelse. Metoden är inte tänkt att ersätta, utan som ett komplement till resterande analyser som behöver göras för

att inkludera alla behov, funktioner och problem som behövs för att omgestalta en plats.

Genom hela arbetsprocessen har syftet inte varit att skapa en slutgiltig gestaltning som bevisar att metoden fungerar, utan det är metodens sammansättning som varit i fokus. Det är dock svårt att visa varför och om en metod fungerar utan ett resultat. Genom att ha ett sista kapitel som intervention i *boken* med förslag på förändringar skapas förväntningar, vilket automatiskt leder till att slutprodukten ses som det viktigaste, även om det inte är så. Att hitta nivån på sista kapitlet har varit utmanande för att fokus ska hamna på rätt del i *boken*; vilket är metoden och inte förslagen i interventionen. Men genom att dela upp interventionen i två delar, har tyngden lättats från slutprodukten och istället tydliggör att förslagen är exempel på hur en förändring skulle kunna utformas.

Att välja plats

Reflektioner över hur platsens utformning påverkar flöden uppkom tidigt då val av ett avlångt parkstråk i jämförelse med ett större fyrkantigt torg både påverkar användning, funktion samt rörelse. Den inledande tanken var att jämföra tre ganska olika platser; torg, gågata och park, för att sedan utgå från en av dem för att titta närmare på vad metoden skulle ge för resultat på platsen. På grund av arbetets struktur utefter Girots metod och att resultatet av analysen inte var i fokus utan metoden i sig som huvudinriktning, skulle det inte vara möjligt att få en tillräckligt tydlig översikt innan en mer djupgående analys gjordes. Detta ledde till att Bysistorget valdes direkt, för att göra en mer kvalitativ och genomarbetad djupdykning i platsens analys.

Valet att endast titta på en plats har gett en kvalitativ studie med en genomarbetad metod som inte hade fått samma rymd om fler platser hade inkluderats i första skedet. Däremot skapar det luckor som arbetet inte svarar på i nuläget. Om tre skilda platser hade inkluderats i utformandet av metoden hade förmodligen ett annat utfall inträffat, en mer övergripande analys av platsernas rörelse och att de tillsammans hade färgat valet av principer. Min upplevelse är att utförandet blev bättre av att endast titta på en plats, men att ett nästa steg hade gett en mer korrekt bild av vad metoden skulle kunna åstadkomma.

Förklara något självklart

Utvecklandet av en metod med fokus på rörelse har både inneburit att se problematiken och nyttan från ett landskapsarkitektoniskt håll, men samtidigt kategorisera och klargöra vad koreografi faktiskt är rent teoretiskt. Det har inneburit en större teoretisk inhämtning för att tydliggöra både för mig själv och för att i nästa steg kunna förklara och utveckla det vidare genom arbetet. Det har även inneburit att nysta ut vilken kunskap som jag redan besitter men haft svårt att systematisera.

Mycket av det teoretiska inom dans och koreografi har varit självklart för min del vilket har lett till en svårorienterad problemrymd där det självklara har behövt förklaring i vissa fall, som till exempel ordet rörelse, som jag ser som en helhet men som kan tolkas på olika sätt.

Ur det perspektivet har det varit nyttigt att samtala med verksamma inom landskapsarkitektur för att få en klarare syn på vad som behöver utvecklas. Samtalen har även fungerat som inspiration vilket har lett till användbara idéer som utvecklat arbetet till vad det är idag.

Eftersom mitt tankesätt i grunden kommer från dansens värld, har det varit intressant och spännande att reflektera över hur personer tar sig an ovisshet och ett mer filosofiskt perspektiv som ändå präglar boken. Jag har själv inte sett mig som en särskilt abstrakt person inom dans, snarare tvärtom, men uppfattas så inom arkitektur. Ibland kan det vara i ovissheten som det intressanta och nyskapande finns. Arbetet är ett sätt att introducera dansarens öppna sinne och ge sig hän till ovissheten.

Boken som kommunikationsmedel kan ifrågasättas. Den kräver tid och energi från läsaren, en viss typ av sinnesstämning och ett sätt att se på fotografierna. Eftersom boken har utvecklats i samband med metoden så har den varit ett verktyg genom processen. Att använda boken för att applicera metoden på en annan plats kan vara utmanande, vilket skulle argumentera för att metodens resultat skulle kunna kommuniceras på annat sätt. För att klargöra metodens steg och tillvägagångssätt.

Att skapa en bok

Arbetet har utmynnat i en fysisk bok med svartvita fotografier, skisser och text. Med min erfarenhet av film, var det inte ett alternativ då jag vet hur tidskrävande det kan vara. Svart penna på vitt papper valdes som skissverktyg för att simplifiera och lägga tyngdpunkten på metoden och inte utförandet. Svartvita eller vitsvarta foton valdes som uttryck för att synliggöra kontrasterna och visa på platsens rörelse, form och materialitet. Färg tar stort fokus och kan i vissa fall avleda vilket drar fokus till fel saker. Det var även ett estetiskt val att välja bort färg vilket har gett *boken* ett mer enhetligt uttryck.

Bokens visuella uttryck är avskalat för att fotografierna ska få ta plats. Att skriva bildtexter är enligt min mening att förminska fotografierna i boken. Det finns ofta ett huvudsyfte med fotografiet, men ibland kan bilder förmedla en känsla, en vy, eller det som är svårt att förklara med ord. En bildtext under ett fotografi drar blicken till sig och tar bort fokus från fotografiet och det enda man ser är; vad bildtexten säger.

Hållbarhet och etik

Arbetets huvudfokus har varit att se till social och kulturell utveckling av en plats då metoden handlat om människors rörelse och de flöden som påverkar våra strukturer i staden. Arbetet går inte in så djupt i den aspekten, men enligt Ann Legeby (2013:71) så påverkar utformningen hur vi lever i staden. Hon har sett ett samband mellan stadens utformning och social segregation; genom att dela sociala ytor så påverkar vi varandra och får en gemensam uppfattning om sociala strukturer, ett sätt att känna sig delaktig i samhället (2013:i). Eftersom stadens sociala liv utgörs av rörelse så var det ett sätt att se om rörelse kan påverka utformandet av våra städer.

I och med att interventionens första fas inte omgestaltar platsen utan endast adderar nya objekt genom konceptet av sommargator, vars materials härkomst inte är definierad, skulle det kunna gynna återbruk och materials hållbarhet som ett led att göra små förändringar som kan göra stor nytta men med liten insats. Det är ett sätt att skapa förändring utan att skapa stora ekonomiska konsekvenser, som ett sätt att testa idéer innan en större insats utförs, vilket är förankrat i hur Stockholms stad ser på sommargator och staden i ständig förändring; ”Åren går och nya behov, ny efterfrågan och nytt utbud ger en ny stad” (Stockholms handelskammare 2026).

Både genom den mindre och den större förändringen, är syftet att förändra en plats utifrån rörelse som fokus. I detta arbete har inte ekologiska aspekter varit en del i metodens syfte, däremot är det effekter som kan påverka rörelse på olika sätt där en flödesbaserad gestaltning skulle kunna gynna ekologiska aspekter. Men eftersom arbetets fokus varit metoden så är det svårt att peka på vilka ekologiska eller ekonomiska konsekvenser som förslagen skulle resultera i.

Att se till sociala och kulturella aspekter med rörelse i fokus skulle kunna gynna andra perspektiv som ekologiska, vilket skapar positiva spiraler eftersom allt egentligen hänger samman i den livliga staden.

Referenser

Anna Asplind (u.å.). *Timescape Garden*. https://www.annaasplind.se/timescape-garden/ [2026-05-10]

Asplind, A. (2014). *DANCEWALKS - En fallstudie av alternativa stadsplanerings metoder*. Stockholms Universitet. https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:730335/FULLTEXT01.pdf

Björkman Jones, E. (2017). *Landskapsarkitektur och scenkonst – en undersökning av gränsland och ämnesöverskridande interaktioner*. Sveriges lantbruksuniversitet. https://stud.epsilon.slu.se/10583/1/bjorkmanjones_e_170817.pdf

Burrows, J. (2010). *A Choreographer's Handbook*. 1 uppl., Routledge.

Girot, C. (1999). *Four trace concepts in Landscape Architecture*. I: Corner, J. (red.) Recovering Landscape: Essays in Contemporary Landscape Architecture. New York: Princeton Architectural Press. (58-67).

Hirsch, A. (2008). *Lawrence Halprin: Choreographing urban experience*. Diss. University of Pennsylvania. https://www.researchgate.net/publication/42251211_Lawrence_Halprin_Choreographing_urban_experience

Legeby, A. (2013). *Patterns of co-presence: Spatial configuration and social segregation*. Diss. KTH, School of Architecture and the Built Environment (ABE), Architecture, Urban Design. KTH Royal Institute of Technology. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:662753/FULLTEXT01.pdf

Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. M.I.T. Press.

RAÄ, Riksantikvarieämbetet (2025). *Europeiska landskapskonventionen (ELC)*. https://www.raa.se/samhallsutveckling/internationellt-arbete-och-eu-samarbete/europaradet/europeiska-landskapskonventionen/ [2025-05-10]

SeDans (2026). *Something about Wilderness – Skånes Dansteater*. https://www.sedans.se/skane/2017/05/something-about-wilderness/ [2026-05-10]

Stockholms handelskammare (2026). *Från betong till barnvagnar och barhäng: Stockholms nya gågator*. https://stockholmshandelskammare.se/rapporter/stockholms-nya-gagator/ [2026-04-24]

Tschumi, B. (1994). *The Manhattan Transcript*. 2 uppl., Academy Editions.

UNDP Sverige (2024). *11 Hållbara städer och samhällen*. https://globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/ [2026-04-24]

Utrikesdepartementet SÖ 2011:5. *Europeisk landskapskonvention*. ISSN 1102-3716 https://www.regeringen.se/contentassets/4de7b5a04683456fb082f9b45f3cc3ba/europeisk-landskapskonvention/

Weinstein, B. (2024). *Architecture and Choreography: Collaborations in Dance, Space and Time*. 1 uppl., Routledge.

William Forsythe (u.å.). *The Books of Groningen*. https://www.williamforsythe.com/installations.html?&no_cache=1&detail=1&uid=36 [2026-05-04]

Wingren, C. (2018). *The Human Body as a Sensory Design Tool to Advance Understanding of Coastal Landscapes Changes*. Landscape review. A Time for Designing. 18 (1), 4–21. https://pub.epsilon.slu.se/16410/1/wingren_c_191125.pdf

Figur- och tabellförteckning

Figur 1. Fotografi av Ayoub Medhoun.

Figur 2. Karta © Lantmäteriet. Illustration av Isabelle Alvarado

Figur 3. Illustration av Isabelle Alvarado.

Figur 4. Anteckningar och skisser av Isabelle Alvarado.

Figur 5. Fotografi av Isabelle Alvarado.

Figur 6. Skissarbete av Isabelle Alvarado.

Figur 7-9. Fotografier av Isabelle Alvarado.

Tabell 1. Fotografi av Isabelle Alvarado.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316

☑ JA, jag, Isabelle Alvarado har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

SLU
SCIENCE AND EDUCATION FOR SUSTAINABLE LIFE

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, har verksamhet över hela Sverige. Huvudorter är Alnarp, Uppsala och Umeå.
SLU är miljöcertifierat enligt ISO 14001 • Telefon: 018-67 10 00 • Org nr: 202100-2817

LANDSKAPETS RÖRELSE
ISABELLE ALVARADO

Självständigt arbete i Landskapsarkitektur, A2E -
Landskapsarkitektprogrammet, Uppsala VT2026

Arbetet består av två delar, denna bok samt en
tillhörande akademisk kappa som innefattar projektets
bakgrund, metod och reflekterande diskussion.

© Isabelle Alvarado

Omslagets fotografi: Ayoub Medhoun

Text: Isabelle Alvarado

Fotografier: sidor 26, nr 2. 35, 56, 61, 67, 68, 69, 71, 80,
83, 89, nr 1. 90, 91, 93, 99, 102, 103, 107, 113,
nr 2. 116 och 125 av Ayoub Medhoun.
Historiska bilder: s. 31, okänd fotograf,
Stadsmuseet.
Resterande fotografier är tagna av
författaren.

Grafisk form och illustrationer: Författaren.

Prolog

Sambandet mellan koreografi och landskapsarkitektur. Vägen fram genom bilder, en metod att applicera på urban stadsmiljö. Staden i rörelse, en ofta omedvetet koreograferad rörelse, som vi alla är en del av. Genom kunskapen om kroppens rörelse och stadens flöden, att sammanföra två kreativa konstformer för att se vart nya vägar kan leda.

Rörelse är en central del av koreografi. Rörelse är en central del av staden. Finns ett stadsliv om det inte finns rörelse?

Att koncentrera en gestaltningsprocess utifrån rörelse kan ge nya upptäckter och leda till ytterligare resultat som kan gynna stadens flöden. Ett dynamiskt sätt att läsa och förstå rörelse, att översätta koreografi till staden.

Till minne av min pappa,
fotograf som alltid älskade att vara mitt i stadens brus

Freddy Alvarado Méndez

”

It is yours. Sometimes the material knows more than you. Accept what comes easily.

Jonathan Burrows, 2010

Prolog 3

Inledning 8

ANKOMSTEN 11

PLATSEN 27

Landskapet 28

Rörelsen 36

Objekten 44

UPPTÄCKTEN 57

Introduktion 58

Improvisation 60

Rytm 70

Övergångar 82

Dynamik 92

INTERVENTIONEN 107

Introduktion 108

Första fasen 114

Andra fasen 118

Epilog 124

Om författaren 125

Figurförteckning 126

Litteratur 128

INLEDNING

Jag är övertygad om att det finns en stark koppling mellan rummet och rörelsen. Utformningen av våra stadsrum har stor påverkan på det sociala liv som finns i staden och i förlängningen utgör vår livsmiljö. Relationen mellan rörelsemönster och den urbana stadsmiljön intresserar mig, hur stadsrummet påverkar vår rörelse och hur vår rörelse skulle kunna påverka stadens utformning.

Mitt första möte med rummet och rörelsen är genom dans och koreografi. Jag har genom kroppen kunnat utforska och forma en kunskap om rummet mellan objekt. Bestämda rörelser som formar sekvenser i förhållande till andra kroppar, väggar, tak och golv. Rörelsen i bestämd form, är ett uttryck som kommer från dansens värld. Det förklarar "all rörelse i samlad form", för att uttrycka att all rörelse är påverkad och sammanflätad på ett eller annat sätt.

Koreograferad rörelse

För mig är koreografi något som alltid funnits där. Det är mitt instrument att skapa. Som pennan mot papperet. Tillsammans med kroppens intuition. Att lyssna på var kroppen leder dig hjälper dig att hitta nya vägar. Det handlar inte alltid om att välja rörelser som passar ihop, det handlar om att hitta meningen mellan rörelserna, orden som bildar berättelsen. Varje rörelse ger en känsla. Koreografi är känsla. Koreografi är att definiera känslan genom rörelser, att berätta sådant som nästan inte går att förklara med ord. Koreografi kan ge dig känslor som du inte visste fanns, vilket gör det svårt att sätta fingret på vad koreografi faktiskt är.

Koreografi är allt. Koreografi är inget. Att definiera koreografi är som att definiera rörelse. Rörelse är allt, eller inget. Din hand som möter dörrens handtag är koreograferad av arkitekten och dig, även om det är omedvetet. Att koreografera är att skapa. En koreografi kan finnas i stunden eller för alltid, det kan vara något återkommande eller flyktigt. Det kan vara något enskilt eller gemensamt. En enkel förklaring kan vara: "bestämd rörelse över tid", men det säger inte allt. För mig är koreografi något som alltid funnits där. Det är mitt instrument för att skapa.

För att koreografera och skapa rörelse, behövs ofta en form att interagera med; musik, regler, kroppen, rummet, relationer. Formen eller verktyget är ett led vidare. Något som tar dig framåt. Verktyget kan definieras som principer. Principer kan tyda grunden för helheten, sammanfatta slutprodukten. Eller förstå uppbyggnaden.

Med lång erfarenhet som dansare och koreograf applicerar jag koreografiska principer på landskapet och landskaps-arkitekturen, för att undersöka om rörelsemönster kan studeras på ett mer dynamiskt sätt och med fokus på rörelsens kvalitet. Kanske kan det ge ett annat perspektiv till förståelsen av rörelse i stadsrummet och rörelsens relation till platsen.

Bysistorget

För att kunna undersöka detta har jag valt en plats att studera: Bysistorget i Stockholm. Det är ett torg beläget vid Hornsgatan, en av Stockholms mest vältrafikerade gator, som går i längsgående östvästlig riktning söder om torget. Den har en stark påverkan på upplevelsen av torget och rörelsens riktning på platsen. Torgets västra sida angränsar till en mindre parkdel tillsammans med en 1700-tals fasad som fond, vilket kontrasterar starkt mot en mer modern stil i torgets övriga fasader och materialitet. Variationen i rumsligheten skapar en intressant plats att studera, något jag vill utforska vidare.

Mötet mellan arkitektur och koreografi

Några teoretiker som intresserat mig i mitt arbete är Christophe Girot, professor inom landskapsarkitektur, Jonathan Burrows, professor inom dans och koreografi och Beth Weinstein, dansare och professor inom arkitektur.

Girot har utvecklat en metod inom landskapsarkitektur för att förstå en plats utifrån dess maximala potential och bedöma vilka befintliga landskapselement som har verklig betydelse vid omgestaltning: "Four Trace Concepts in Landscape Architecture" (1999). En intuitiv och erfarenhetsbaserad metod, som passar väldigt bra med hur jag är van att arbeta med koreografi. Metoden innefattar fyra begrepp som fungerar som verktyg för analys- och gestaltningsprocesser. Jag har tagit fasta på dessa och använt mig av dem som grund för mitt arbete samt för kapitelupplägget i boken: Landing/Ankomsten, Grounding/Platsen, Finding/Upptäckten och Founding/Interventionen.

Burrows belyser den komplexa processen kring hur och varför en koreografi eller dansföreställning skapas i boken "A Choreographer's Handbook" (2010). Han tar hjälp av olika regler, eller principer, något jag implementerat och som genomsyrar mitt eget utforskande.

Weinstein har i sin tur studerat och skrivit om projekt som tvärvetenskapligt sammanfört arkitektur och koreografi, vilket har varit till stor nytta i mitt letande efter sätt att arbeta och förstå hur sambandet mellan konstformerna kan illustreras.

Landskapets rörelse

Det hela blir till en berättelse genom fotografier som tillsammans med ord och skisser, synliggör ett iterativt utforskande inom landskapsarkitektur utifrån koreografiska utgångspunkter. Reflektioner mellan kapitlen hjälper läsaren att ta med sig det centrala till nästa kapitel.

Det viktigaste är fotografierna, de speglar vad koreografi är. De skapar en känsla och berättar det som är svårt att förklara med ord. Fotografierna är tänkta att inspirera, öppna sinnet och förmedla det ogripbara och flyktiga. En figurförteckning i slutet av boken exemplifierar vad som kan utläsas i fotografierna, för den nyfikne.

Förhoppningen är att min bok kan inspirera till alternativa sätt att se på en plats och ge utrymme att lyfta fram dess rörelse, dynamik, essens och kärna.

ANKOMSTEN

”

A piece of performed choreography is an ephemeral thing, existing only fully in the moment of performance and then as a disintegrating memory in the minds of those who witnessed the event.

Jonathan Burrows, 2010

Södermalm i Stockholm. En vintermorgon.

Jag anländer till platsen från dess högsta punkt. Från det här hållet finns inga spår av en stor trafikerad gata med storstadskänsla. Här står en blandning av vackra byggnader från 1800-talet i kontrast mot relativt nybyggda hus med putsad fasad. Bilvägen tar slut och övergår till ett cykelstråk i nedförsbacke.

Mellan fasaderna öppnas ett grönskande stråk upp, en liten trappa uppenbarar sig och leder ner till en parkdel - Bysistäppan. Jag går längs gångvägen genom parken. Parken är upphöjd och överblickar en större gata som måste vara nästan 300 meter lång. Solen tittar in längs gatan och förstärker känslan av en tydlig siktlinje, vackert.

I slutet av gatan skymtar jag en större fasad. Det kan vara Södersjukhuset. I slutet av parken står en staty av en kvinna, jag ställer mig vid den och tittar upp mot trappan som jag precis kom ifrån. En kvinna kommer gåendes efter mig, med pjäxor på fötterna och längdskidor över axeln. Hon fortsätter förbi mig till den vältrafikerade korsningen mellan parken och gatan.

Korsningen har en stark dragning, den dominerar med sin rörelse av flera slag. Ett myller av ljud tränger fram, en borr långt borta lägger grunden för ljudbilden tillsammans med bilarnas framfart, som märks tydligt. Men även småfåglarna som samlats i buskaget längs fasaden i parken tar min uppmärksamhet. De kvittrar glatt.

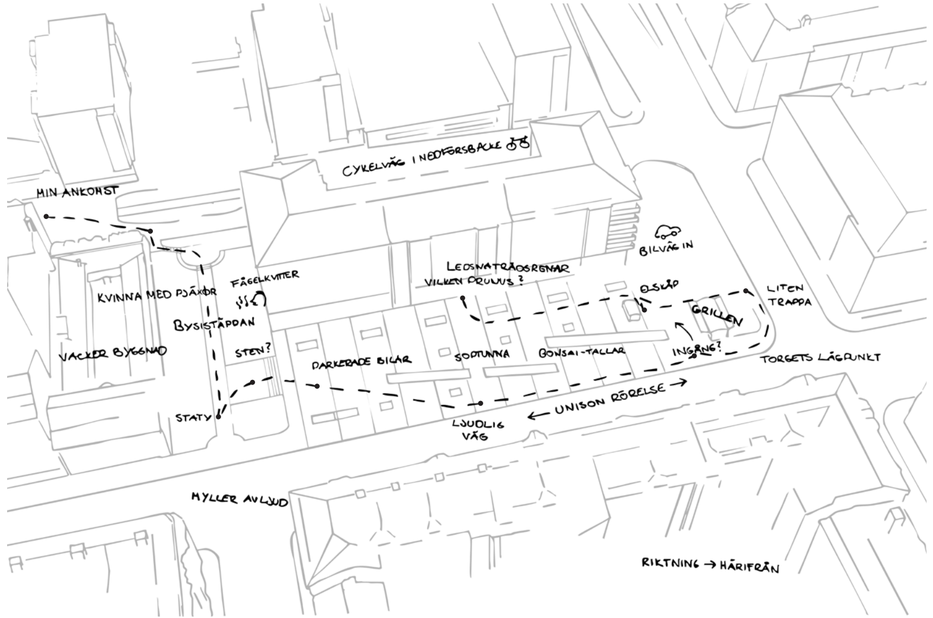
CYKELVÄG I NEDFORSBACKE
MIN ANKOMST
BILVÄG IN
LEDSNÄTRÅDSRENAR
VILKEN RÖRELSE?
FÅGELKVITTER
KVINNA MED PJÄNOR
BYSISTÄPPAN
VACKER BYGGNAD
STEN?
PARKERADE BILAR
SOPTUNNA
BONSAI-TALLAR
INGÅNG?
GRILLEN
LITEN TRAPPA
TORGETS LÄGSTA PUNKT
STATY
LJUDLIG VÄG
UNISON RÖRELSE
MYLLER AV LJUD
RIKTNING → HÄRIFRÅN

Just ja, torget. Jag ändrar riktning och torget uppenbarar sig nedanför höjdskillnaden. En trappa leder ner till torget med en granitsten i mitten av avsatsen i samma riktning. Jag ser att det är en bronsfärgad markering i mitten av stenen, men på grund av snön på marken ser jag inte vart den fortsätter. Den får mig att undra.

Väl på torget närvarar de parkerade bilarna längs fasaden. Gatan som följer lockar in bilister och mindre lastbilar som cirkulerar vid vändplanen närmast trappan där jag står. Från parken ned för trappan leds min rörelse ut mot gatan. Jag går förbi en dricksfontän i äldre stil som står i mitten, i utkanten av torget. Den är fin, men placeringen känns lite underlig. Jag fortsätter längs torgets utsida i en gemensam fart med alla andra. En lugn rörelse, unison med bilarna och cyklarna. Torget lutar i samma riktning och i hörnet vid Södergrillen bildas en lågpunkt, både fysiskt och psykiskt.

Jag vänder och byter riktning, men hittar ingen fortsättning. Det finns ingen ingång till torget från östra hållet, en väg runt grillens baksida blir mest uppenbar. Jag tar trappan upp mellan cykelställ och lastpallar. Där möts jag av en ganska stor, silvrig konstruktion. Antingen är det ett större elskåp eller något till tunnelbanan, den borde gå precis här under. Skåpet täcker min sikt av torget, så jag närmar mig det och torgets början. En bil rullar in på parkeringen och svänger in mot torget, jag tar några kliv åt sidan. Jag ser att torget är upphöjt med en trottoarkant. Men det här, det är bilarnas väg.

Längs fasaderna finns ett antal uteserveringar, de är förmodligen relativt permanenta eftersom de står kvar i februari. Mellan uteserveringarna och gatan på torget står sex stycken träd jämnt utplacerade med tillhörande plantering. Deras grenar hänger ledset och ger en grå känsla till platsen, men till deras försvar är det fortfarande februari. Däremot har de sällskap av ett antal formklippta bonsai-tallar som både ger platsen färg, form och identitet. De står på rad i planteringarna mitt på torget, i riktning mot Bysistäppan. I samma riktning är bänkar utplacerade, de ser nya ut.

Människorna som går över torget är ofta ensamma eller i mindre grupper. Många är ute och går med sina hundar, flera hundar hoppar upp i planteringarna. Nästan alla hundar. Jag ställer mig utanför caféet med ryggen mot fasaden. De som inte går i samma riktning som alla andra är på väg hit eller härifrån. Två personer möts och stannar till utanför caféet, de verkar bekanta, kanske grannar. De står och pratar i några minuter, sen går de skilda vägar.

Platsens rörelse ger mig ett lugn. Rörelsen är väldigt synkroniserad. Nästan som att fåglarna flyger i samma tempo som människorna går och bilarna kör. Ljudet av gatan stör mig inte här vid fasaden. Tallarna hjälper till att avskärma gatans brus, även om det både är visuellt och auditivt framträdande. En man kommer gående, han fångar min uppmärksamhet. Han går fram till en av soptunnorna och öppnar den för att se om det finns något intressant där. Tydligen inte. Han fortsätter vidare.

Det är som sagt februari, inte så många som stannar på torget eller sätter sig på bänkarna. Men oavsett årstid får jag en känsla av att det inte är en plats att stanna länge på. Den är gestaltad för att färdas igenom, inte för att stanna kvar. Den har en tydlig riktning - härifrån.

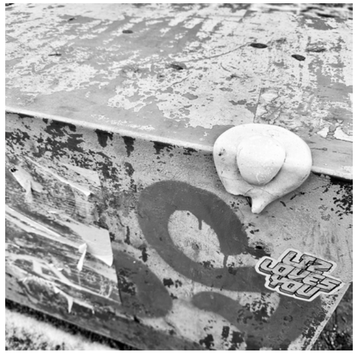

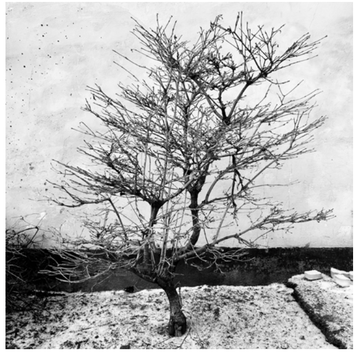

Det första intrycket är viktigt för att illustrera besökarens upplevelse, relation och åsikt om en plats. Bysistorget präglas av en tydlig riktning, oklara ingångar och Hornsgatans närvaro. En plats att färdas genom snarare än att anlända till. Det första kapitlet; Ankomsten, har en tydlig koppling till det tredje; Upptäckten. Detaljerna som uppmärksammas är de som tydliggör platsens essens, karaktär och känsla.

För att nå dit måste platsen analyseras. Först genom helheten, för att etablera utgångspunkten. Därefter genom rörelsen och objekten, för att tyda de strukturer i rörelsen som platsen består av.

PLATSEN

LANDSKAPET

> A principle is a way to make a map where no map exists. The landscape is there already, but a map might help you decide where to go. Entering the landscape without a map is also fine, so long as that's what you want to do.
>
> *Jonathan Burrows, 2010*

Södermalm i Stockholm. En dag i februari.

Jag kliver in på caféet. Det känns som ett café med pondus, men välkomnande. Jag vill sitta mot fönstret med utsikt över torget. Precis mittemot kassan är det ledigt, perfekt plats. Jag vet inte så mycket om det här torget sedan innan, det ger mig förhoppningsvis en mer objektiv syn, men även en ovetandes.

Häktet, en byggnad från 1754 som från början var en privat bostad för en framgångsrik borgarfamilj, är idag en restaurang och bar. Men det är känt för sina 90 år som bysättningshäkte mellan åren 1781 till 1872, därav namnet "Bysis".

Torget är omgärdat av höga fasader, jag räknar det till fem våningar. Här från caféet skapas en vacker fond längs Hornsgatan. Jag uppskattar den äldre stilen på byggnader med struktur och liv från slutet av 1800-talet. Byggnaderna runt torget och parken ger ett brokigt intryck, även om det finns en enhetlig känsla i färg. Stockholmsfärger.

Fasaden till Häktet har ett stort kulturhistoriskt värde och högsta kvalificeringen av Stadsmuseet. Det är en väldigt vacker byggnad i mina ögon, den ger karaktär till parken och i stort sett hela platsen med sin lägre höjd och äldre formspråk. På andra kortsidan av torget står det mest moderna huset från 1950-talet, det är även huset jag gillar minst på platsen. Den stora Willys-skylten längst upp på fasaden sticker ut. Men det ser jag knappt härifrån, jag ser bara de vackra husen.

Bysistorget bildades på 1930-talet för att skapa ett öppnare och grönare stadsrum vid Hornsgatan när nya hyreshus skulle byggas. Då bestod torget av två större gräsmattor med en trädrad i mitten av torgytan. Idag finns ungefär lika många träd, men grönskan har fått ge vika. Det som tar min uppmärksamhet är trädens spretiga grenar. På våren omvandlas torget till en rosa plats, då träden förvandlas till att stå i full körsbärsblom. En plats som kan tävla med Kungsträdgårdens blomning, enligt vissa. Men det är ungefär två veckor per år, tyvärr ger det inte så mycket till platsen under den här årstiden.

Det första som slår mig när jag blickar ut över torget från caféets fönster är den tydliga riktningen. Torget är en del av Hornsgatan, inget enskilt, snarare en breddning av gatan. Hornsgatan som går mellan Slussen och Hornstull är en av de största gatorna på Södermalm, vilket betyder mycket trafik. Bilarna stannar vid rödljusen framför torget och åker sedan vidare. Det är mycket tung trafik, och polisbilar. Polishuset ligger bara ett kvarter härifrån, undrar om det gör kvarteret lugnare eller tvärtom.

På platsen färdas människorna längs flera stråk vid gatan och över torget. De tre upphöjda planteringarna av betong mitt på torget skapar en diagonal väg mot parken, vilket också delar upp torgytan. Eller snarare, ger halva torget till Hornsgatan. Markmaterialet signalerar att hela ytan fram till gatan är en del av torget, med plattor av mörkare diabas ut från fasaden, men det upplevs snarare som en bredare trottoar.

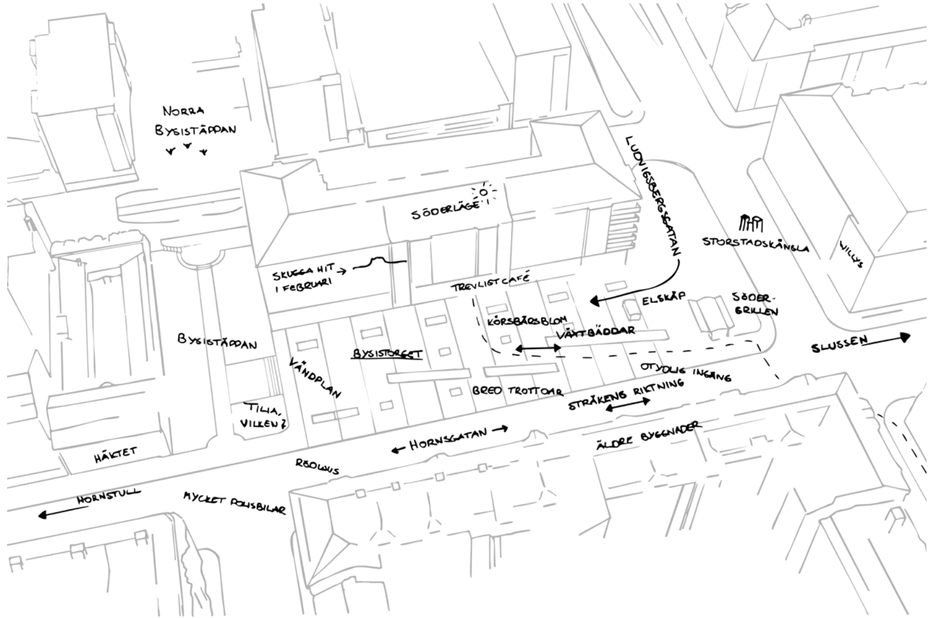
NORRA
BYSISTÄPPAN
SÖDERLÄGE
LUDVIGSBERGSGATAN
STORSTADSKÄNSLA
VILLA
SKUGGA HIT
I FEBRUARI
TREVLIGT CAFÉ
ELSKÅP
SÖDER-
GRILLEN
KÖRSBÄRSBLOM
VÄTBÄDDAR
SLUSSEN
BYSISTÄPPAN
BYSISTGRÄST
VÄNDPLAN
OTYDLIG INGÅNG
BRED TROTTOIR
STRÅKENG RIKTNING
TILIA,
VILLEN 2
HÖGTET
HORNSGATAN
ÄLDRE BYGGNADER
RONDELL
HORNSTULL
MYCKET RONSBILAR

STOCKHOLM. Hornsgatan.
70472

Stockholm. Hornsgatan.

Vid mitt första möte med platsen uppmärksammade jag att det inte finns några tydliga entréer till torget. De vägar som finns är otydliga och den mest distinkta vägen går längs Hornsgatan förbi torget. Korsningarna fungerar som tydliga noder till platsen, mycket tack vare mängden trafik som bildas där.

Hela torgytan närmast fasaden i söderläge består av uteserveringar och ingångar till husets lägenheter. Det finns enstaka offentliga bänkar utplacerade längs Ludvigsbergsgatan, men den större delen av sittytor på torget är privata. På grund av de upphöjda planteringarnas placering delas torget upp och den yttre torgdelen tas i anspråk av Hornsgatan.

Det är sol. Men årstiden gör att solens strålar inte når ner till torget, fasaden på andra sidan skuggar hela platsen. På sommaren antar jag att det är en perfekt plats att vara på, vandrandes under de skira trädkronorna. En perfekt lunchplats för alla som jobbar i området. Om det finns några sittplatser lediga det vill säga. Parken har däremot en del sol nu, men är förmodligen mer skuggad i sommar av de stora vackra träden som står där.

Den vältrafikerade Hornsgatan gör att detta inte kommer att bli en helt lugn och rofylld plats utan mer omfattande åtgärder. Ljudet från trafiken ger ifrån sig ett ständigt brus, men på grund av den lugna takten ger det mig ingen stress. Det förmedlar snarare den där storstadskänslan som det finns något älskvärt med. Platsen har potential.

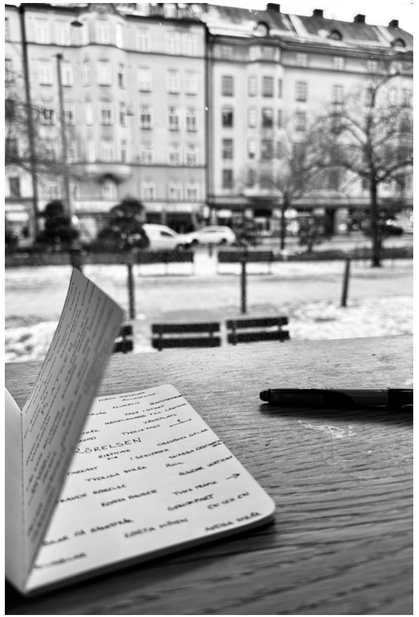

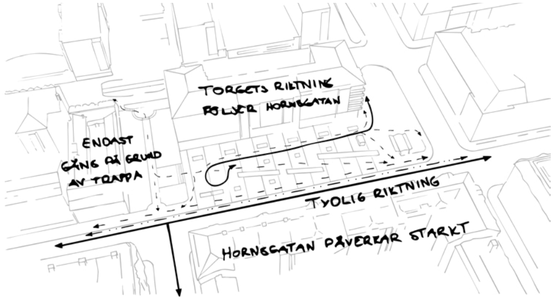

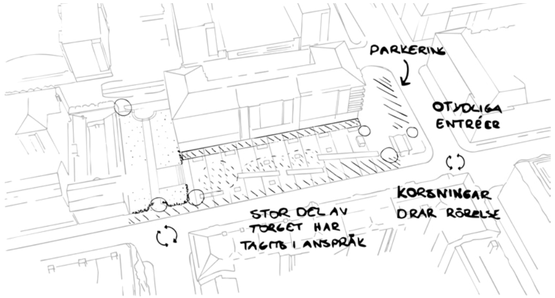

Stråk

Biltrafik

Cykelstråk

Gångvägar

Rumslig struktur

Noder

In- och utgångar

Privat yta

Semiöppen torgyta

Torgdel som tas i anspråk av Hornsgatan

RÖRELSEN

”

Choreography is a negotiation with the patterns your body is thinking.

Jonathan Burrows, 2010

Bysistorget. En dag i början av mars.

Jag besöker platsen en tredje gång. Den här gången är jag intresserad av flödet, platsens sammanflätade rörelse. Jag fördjupar mig i sambandet mellan arkitektur och koreografi. Platsen är Bysistorget. Rörelsen är i fokus. Jag formar ett ramverk.

Jag är tillbaka, vid trappan där parken möter torget. Mina fötter är placerade på det nedersta trappsteget med utblick över torget. Rörelse. Flöde. Den här gången är det min intuition och kropp som leder, inte analysen. Jag tar ett steg ner till torgets början och följer platsens rörelse vidare. Ovissheten skapar spänning, jag vet inte vad det här besöket kommer att ge. Men det är vad som gör det intressant.

Jag följer flödet, rörelsen. Det finns platser där det är mer eller mindre rörelse. De två korsningarna som angränsar till torgets hörn; bilvägen och gångbanan på utsidan av torget, har mer. Parken, mittersta delen av torget, har mindre. Jag behöver ett sätt att separera de olika typerna av rörelse. Ett ramverk är vad som krävs för att forma mina intryck. Jag utgår från koreografi, mitt sätt att skapa och ett sätt att kategorisera rörelser. Jag utgår från koreografiska principer, mitt mål är att tyda dessa principer på platsen. De kan hjälpa mig att definiera rörelsen. Jag inspireras av Burrows, han använder principer som ett sätt att ta hand om de val som uppkommer, för att kunna vara intuitiv. Med för mycket frihet kan det vara svårt att vara intuitiv.

Jag går längs Ludvigsbergsgatan i östlig riktning. All rörelse är kopplad till tid. Jag reflekterar över hur lång tid det tar att gå längs torget. Mina steg har en jämn takt, jag stannar vart tjugonde steg och tar ett fotografi. Det är ett ganska avlångt torg, som ger en relativt ensidig upplevelse. Ett par står en bit framför mig och samtalar, de går åt sidan när en bil kör in på torget. Även jag får avvika från min kurs.

De höga husen finns där som en fond hela tiden. Att röra sig i motsatt riktning, genom platsens bestämda stråk, känns nästan farligt. Det är det ingen som gör. Jag tar ett kliv ut i cykelbanan för att korsa Hornsgatan. Från ingenstans kommer en cyklist och plingar. Jag skyndar mig över gatan.

Tillbaka på säkra ytor. Jag följer torgets olika vägar. Den här gången är det inte min väg som är viktig. Jag följer andras vägar, riktningar och tempo. Hur de rör sig över platsen. Inte vart de är på väg. Min intuition leder mig fram. Jag noterar de koreografiska ord som kan vara av vikt i min process, som i min mening är kopplade till den fysiska platsen. Delar som tillsammans bildar idéer till konkreta ting. Det som är grunden till koreografi. De principer jag registrerar på torget är; tid, rytm, upprepning och variation. Riktning, övergångar och improvisation. Kontrast, sekvenser, paus och dynamik. Flera av begreppen är sammanflätade, ibland beroende av varandra. Jag använder mig av min intuition och länkar samman de ord som jag tycker har starkast koppling.

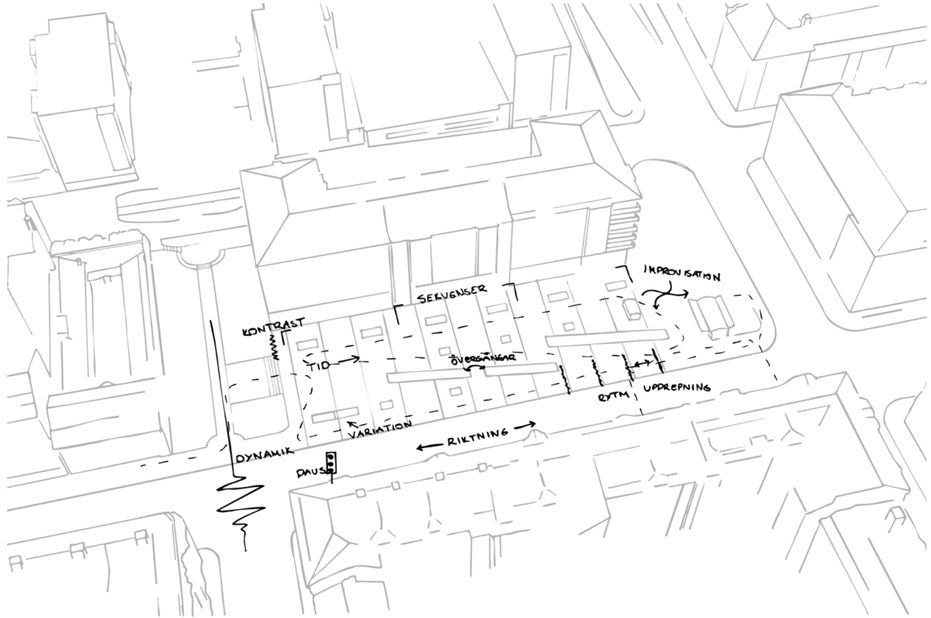
SEKVENSER
IMPROVISATION
KONTRAST
TID
ÖVERGÅNGAR
RYTM
UPPREPNING
VARIATION
RIKTNING
DYNAMIK
PAUS

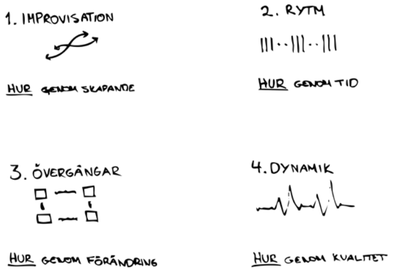

Jag sätter mig på caféet igen med penna och papper. Platsen jag satt på förra gången är upptagen, så jag sätter mig två stolar bort istället. Jag radar upp orden som jag registrerat på platsen och börjar dra streck. För att få grepp om ramverket behöver en förenkling göras. Det bildar fyra starka kopplingar. Kopplingar som tillsammans bildar en helhet. Inom dessa fyra kopplingar finns de fyra viktigaste orden som för mig utgör platsens rörelse. Orden är principer som ryms mellan tid och paus. Mellan tid och paus finns rörelsen.

Jag för samman *rytm*, *upprepning*, *sekvenser* och *accenter*. För att skapa rytm behövs en upprepning, den kan vara jämn eller med sekvenser. För att en rytm ska bli intressant behövs accenter som tillför något extra. Jag drar ett nytt streck mellan *variation* och *övergångar*. En övergång skapar en variation, det är mellanrummet som skapar förändring. *Riktning* och *improvisation* är relaterade. Improvisation är det ovissa som alltid finns i starten som initierar riktningen. *Dynamik* består av *kontraster*, utan kontraster finns ingen dynamik.

Jag ritar upp ett mönster. Det illustrerar hur de tydligaste principerna uppenbarar sig på platsen. Det visar hur en plats rörelse kan definieras i sin helhet. Improvisation är rörelsens *hur* genom skapande. Rytm är rörelsens *hur* genom tid. Övergångar är rörelsens *hur* genom förändring. Dynamik är rörelsens *hur* genom kvalitet. Dessa koreografiska principer är de som i min mening definierar torgets essens, karaktär och känsla.

OBJEKTEN

”

Arranging objects in the right order that makes the whole greater than the sum of the parts.

Jonathan Burrows, 2010

Bysistorget. En solig dag i mars.

En ny dag. Det är fint väder och solens strålar sipprar in mellan fasaderna. Jag rör mig över torget och lägger märke till att det finns en stark koppling mellan platsen och rörelsen. Det som skapar en tydlighet är objekten. Rörelsen är direkt påverkad av vad det finns för objekt på platsen.

Jag möter elskåpet igen. Det påverkade mig redan vid mitt första besök. Det är ett tydligt objekt som avbryter rörelsen. Det står stålt mitt i vägen och tar plats, skymmer min sikt. På andra sidan växtbäddarna står tre mindre metallskåp uppradade. De kan höra ihop, de passar i alla fall i materialitet. De förstärker Hornsgatans riktning men de har ingen egentlig koppling till torgets utformning. Det har däremot de kantiga växtbäddarna. De är kopplade till platsen. De gör platsen. De påverkar platsens rörelse starkt, de skapar och förstärker riktningen.

Granitstenen med bronsfärgad markering som jag såg vid mitt första besök uppenbarar sig nu tydligare under den smälta snön. Jag ser att den fortsätter diagonalt över torget till en mindre sten i slutet av gångstråket. Jag följer efter. Fortfarande oklart vad de gör och betyder. Om det är ett försök till att lyfta skateboardåkning i staden eller bara en designdetalj. En stor soptunna har placerats precis vid den mindre stenen. Stockholms stad verkar också tycka att det är vagt.

Ludvigsbergsgatan skärmar av uteserveringarna från resten av torget tillsammans med trädens växtbäddar. Jag kan inte gå närmast fasaden, uteserveringarna utvidgar fasadens utrymme och gör anspråk på torgets inre del. En stolpskylt vid gatans entré har en egen stil, den tillhör restaurangen, den anvisar rörelsens riktning. Gatan för även in temporära objekt till platsen; fordonen. Det är många bilar som kör in på torget, inte bara varutransporter. Det får mig att gå vid sidan av gatan.

Torgets kortsidor kontrasterar starkt med varandra tillsammans med dess objekt. På ena sidan, parken med bronsstatyn ”Ro” som blickar ut över torget. Södergrillen på andra, som lutar ner mot den vältrafikerade Hornsgatan. När jag står i parken förstärks lutningen. Grillen står nästan i en grop. Något som för kortsidorna samman är cykelställen. De finns på båda sidor, som hinder framför entréerna till torget. Många objekt på platsen är idag hinder.

GRANITSTEN
BRUNNSSTATYN "20"
CYKELSTÄLL
FORDON
UTEBERVERINGAR
LUDVIGSBORGSGATAN
VÄXTBÄDDAR
STOLPSKYLT
ELSKÅP
METALLSKÅP
SOPTUNNA
CYKELSTÄLL
ESBORGSILLEN
HORNSGATAN

2PAWS
ZORE

300 m
POLICE
BEER
250 m
METRO

Att analysera en plats utifrån olika perspektiv kan framhäva flera typer av behov och funktioner som finns på platsen. Viktiga aspekter från analysen av landskapet är historia, rumslighet, sinnliga intryck, grönska samt stråkens placering och riktning.

Avsnitten om rörelsen och objekten tydliggör kopplingen mellan dessa och särskiljer hur stråkens rörelser uttrycker sig genom flera lager. Rörelsens koppling till platsen och hur dess objekt i sin tur påverkar rörelsen.

De mest framträdande koreografiska principer som kan utläsas på platsen är improvisation, rytm, övergångar samt dynamik. Genom dessa principer kan platsens rörelse utforskas och skapa en tydligare länk från problem, till gestaltning. Principerna särskiljer platsens essens, karaktär och känsla och utgör länken till upplevelsen i första kapitlet.

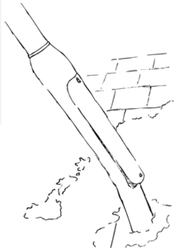

UPPTÄCKTEN

INTRODUKTION

Detta kapitel fördjupar kopplingen mellan platsen och rörelsen. Det är länken mellan förutsättningarna och förändringen, det som kan hjälpa mig att förstå platsens sammanflätade rörelse på ett djupare sätt. Det som kan leda mig vidare i min gestaltningsprocess.

Kapitlet är uppbyggt utifrån de fyra koreografiska principerna som är tydligast och definierar koreografin på platsen; improvisation, rytm, övergångar och dynamik.

Platsen analyseras först utifrån den koreografiska principen, sedan analyseras *rörelsen* utifrån samma princip med en avslutande del av vad hela analysen resulterat i.

Improvisation är rörelsens hur genom skapande.
Rytm är rörelsens hur genom tid.
Övergångar är hur genom förändring.
Dynamik är hur genom kvalitet.

Improvisation är starten. Starten på något nytt. Starten på något som till slut kan bli något, eller som bara är något i stunden. Att börja. Att improvisera låter ovisst, men det handlar om att släppa kontrollen och låta intuitionen och känslan leda vägen. Det kan leda dig till en koreografi som är väldigt tydlig till slut, men startade i det ovissa, det okända och skrämmande. Att våga luta sig tillbaka och släppa kontrollen är otäckt, men det kan leda till något mycket större som du aldrig hade kunnat förvänta dig.

All koreografi börjar på ett eller annat sätt med improvisation, att testa. Att placera rörelser efter varandra i den ordning som är tydligast eller mest effektfull. Eller mest bekväm för kroppen. Det handlar mycket om hur din kropp förhåller sig till rummet i just det ögonblicket.

Koreografi är ofta nära sammankopplat med *rytm*. Rörelser bestäms utifrån vald musik och påverkas starkt av vilken eller vilka rytmer som musiken har. Det kan finnas en rytm som grund inom musiken, men att rörelserna skapar ytterligare rytmer utifrån den grundläggande rytmen.

Rytm är pulsen, den är jämn som takten men däremellan framhävs essensen. Rytmen är ditt andetag. Rörelsen kan både arbeta med eller mot rytmen, men den kommer alltid att finnas där, oavsett om du arbetar med eller utan musik. Rytmen finns inom dig, om du lyssnar. Tid är grundläggande för rytm. Det är något återkommande, en upprepning med variation. Något som återvänder och skapar trygghet. Något att följa. En kombination av rytmer kan skapa något nytt, men i det enkla kan även något intressant uppstå. En paus i rörelsen är en del av rytmen. I tystnaden finns också rytm.

En *övergång* kan vara nästintill osynlig. Det är vad som skapas i skiftet mellan rörelser, eller i luckan mellan sekvenser. Övergången kan skapa en egen rörelse i sig, eller den enklaste vägen som tar rörelsen vidare. Det är länken som håller ihop sammanhanget. Länken som formar enskilda rörelser till koreografi. Medvetet eller omedvetet skapas en kontinuitet som tar dig vidare, flödet mellan rörelser och det stora hela. Övergången är stommen, övergången skapar flödet.

Därför behövs *dynamik*. Det är kvaliteten på en rörelse mellan och genom övergångarna. Kontrasterna som bildar något intressant. Det som ger verket liv, dynamiken som avslöjar andetaget. Från det lugna och mjuka, till det snabba och kraftfulla. Från det lätta och diffusa till det tydliga, skarpa och (o)komplicerade. Dynamik är även starkt kopplad till tid, dynamik är timing. Det är texturen, det essentiella som fångar ditt intresse. Det är att arbeta med eller mot gravitationen, framhäva rörelsens värde. Dynamik är helhetens detalj.

IMPROVISATION

”

Improvisation is a negotiation with the patterns
your body is thinking.

Jonathan Burrows, 2010

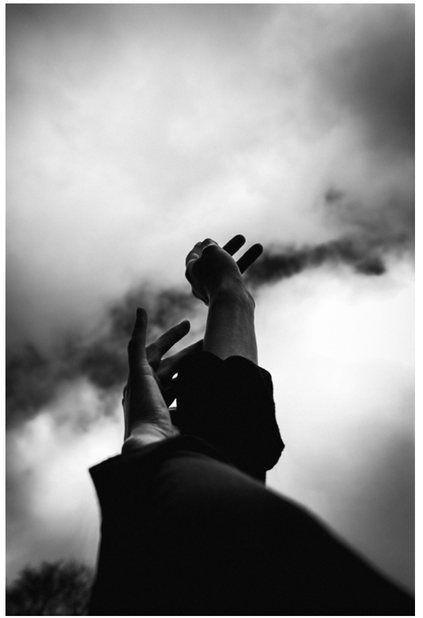

Jag börjar med att möta torget med improvisation som princip. Jag låter min intuition leda mig fram och låter *platsens koreografi* avgöra vart jag är på väg. Min första tanke är att torget har väldigt bestämda ytor och raka linjer. Det finns ingen plats på torget som ger utrymme för frihet eller viktig osäkerhet, det som behövs för att kunna improvisera.

Stråken skapar en tydlig riktning som är svår att undvika (2). De raka linjerna i objekten förstärker riktningen och skapar mindre plats för improvisation. Växtbäddarnas hårda och raka kanter förstärker riktningen och tvingar mig att följa (3-5).
Längs Ludvigsbergsgatan minskas rummet av trädens grenar och trafikens närvaro (1). De raka linjerna på platsen och smala passagerna ger inget utrymme. Utrymme behövs för spontan rörelse, torg behöver större öppna ytor för att kunna erbjuda spontanitet. Träden bildar en rumslighet som omgärdar, men på grund av biltrafiken är det inget jag får nyttja.

Vändplanen är platsen med potential för spontanitet. Den definieras idag av ett annat markmaterial med mindre markplattor som signalerar annan användning, men på grund av den kontinuerliga biltrafiken finns ingen möjlighet till detta. För att flera olika typer av improvisation ska kunna ske samtidigt behövs även mindre rum, vilket jag saknar på platsen idag.

1.

2.

3.

4.

5.

Jag ser en följsamhet i *rörelsens koreografi* som förstärks av torgets utformning längs Hornsgatan. Det är lätt att missa att det ens finns ett torg här, att bara gå förbi, utan att kliva in på torget (6). Det är svårt att kliva in på torget. Rörelsen är medvetet vidare. Det finns en dragningskraft i Hornsgatans rörelse som påverkar all annan rörelse på torget.

Som besökare finns det inte utrymme att skapa en improviserad rörelse. De ytor som människor samlas på är små, deras rörelse är förutsägbar (9). Små passager som finns mellan stråken är det få som använder, det är ingen rörelse som jag uppfattar. Objektens tydliga riktning skapar flöden som inte tillåts stanna upp.

Det finns ingen start på rörelsen vid torget (10). Jag försöker hitta den initiala rörelsen men gör det inte, den bara fortsätter genom torget och vidare. Den enda improviserade rörelsen jag kan urskilja är hundar som hoppar upp i växtbäddarna och skapar en vertikal rörelse (7-8). Deras sätt att improvisera.

Rörelsen är påverkad av platsens utformning och kan inte gå utanför ramarna. Skalan på rummet påverkar improviserad rörelse. Utformningen av objekt och storleken på ytor mellan objekt, ger mer eller mindre improviserad rörelse. Torget saknar öppna, oprogrammerade ytor vilket leder till sämre möjlighet till improvisation.

6.

7.

8.

9.

10.

RYTM

”

The rhythm you use is a strong influence on the movement you can make.

Jonathan Burrows, 2010

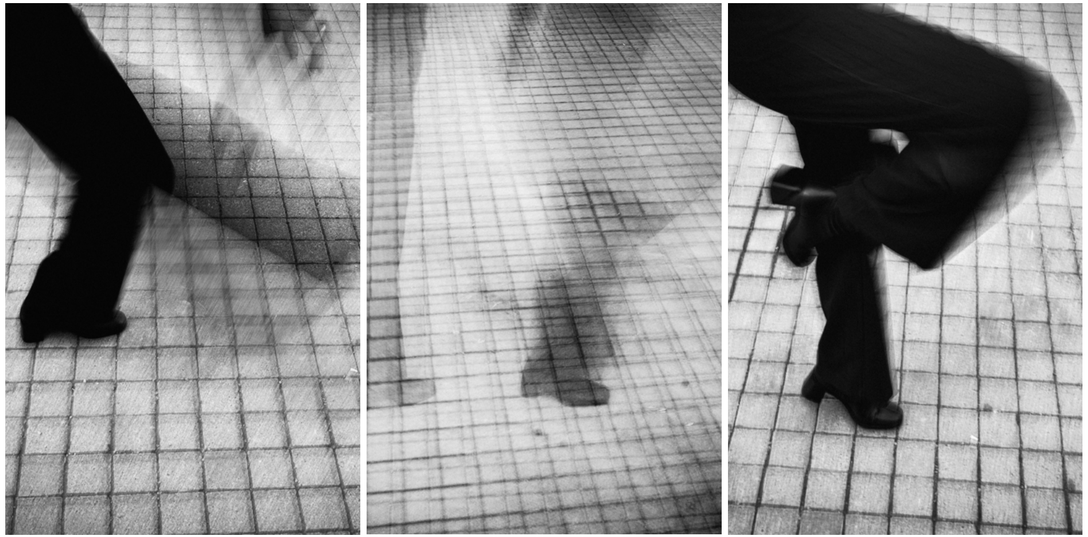

Jag kan hitta rytm i det mesta genom *platsens koreografi*. Markmaterialet är tydligt, det går i tvärgående riktning över torget med sin mörka sten som definierar takten. Det är den som ritar upp torget. Övergången till vändplanen markeras av den mörka stenens möte med mindre markplattor, men takten fortsätter, det är bara mellanrummet som förändras vilket inte ger en så tydlig förändring (1).

I samma takt står träd planterade längs fasaden med samma jämna avstånd, vilket ger en stadig rytm till platsen i mänsklig skala, grundrytmen (2-4). Det mesta av grönskan på platsen har jämna antal och jämna avstånd till varandra. Det skapar inget nytt. Samma känsla får jag av fasaderna och deras detaljer, det finns en kontinuerlig rytm. De upphöjda växtbäddarna är tre i antal, en längre och två kortare som tillsammans leder det diagonala stråket över torget. Det skapar en svag accent, men den är lite för otydlig och försiktig för att märkas.

Hela stadsrummet från fasad till fasad i längsgående riktning är uppdelad i sju stråk (5-11). Trottoar, bilväg, cykelstråk, trottoar, diagonal gång mellan växtbäddarna, bilväg, gångväg. Stråken har olika bredd men är parallella, vilket ger ungefär samma vy, nästan samma känsla. En monoton rytm genom rummet.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

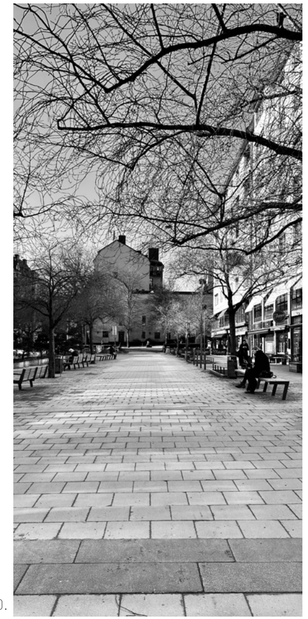

10.

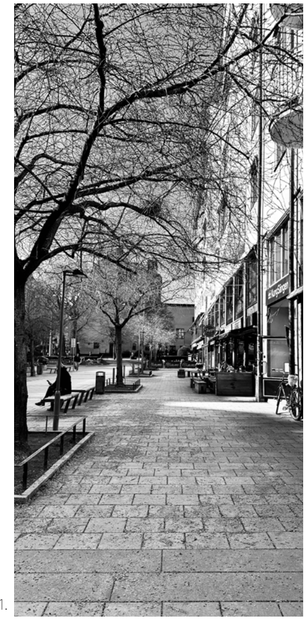

11.

Under mitt första möte med platsen noterade jag det tydliga tempot på platsen. *Rörelsens koreografi* är stadig, ett gemensamt flöde från den ena sidan till den andra. Både gång och trafik har samma takt men olika tempo (12). Människor som går tillsammans rör sig i samma tempo men i olika takt. Det känns som att allt rör sig lika även om bilarna egentligen kör fortare.

En puls skapas genom rödljusen framför torget då trafiken pausas med jämna mellanrum. Men det ger ingen tydlig betoning i trafikens rytm, snarare en lugn förändring i tempo. En mer uppenbar paus skapas vid övergångsställena. Den märks tydligast på trottoaren utanför torget (13). Av och till töms det på människor, ingen är där. Och helt plötsligt anländer flera sällskap från det ena hållet för att ta sig vidare. En betoning som skapar något intressant till platsen.

När jag iakttar torget i genomskärning, från caféets håll, uppfattar jag en intressant rytm. I mötet mellan stråken bildas skärningspunkter när människor korsar varandra (14). Från det här hållet gör stråken något intressant med rytmen. Uteserveringarnas utsikt är engagerande.

Torget saknar accenter för att skapa en intressant plats att stanna upp på. Den monotona rytmen på platsen skapar en jämn takt över torget och gör att rörelsen fortsätter framåt. Tydligare paus saknas.

12.

13.

14.

ÖVERGÅNGAR

”

How one thing connects to the next thing, is perhaps as important as the thing itself. Within this passage of relation lies the logic, narrative, pattern or subject that we, as human beings, are bound to look for.

Jonathan Burrows, 2010

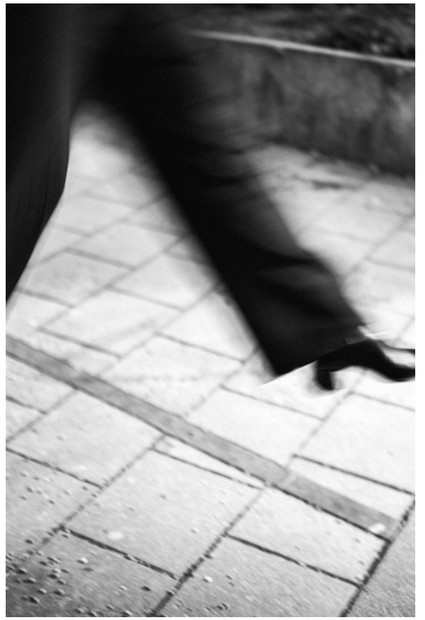

Den tydligaste övergången i *platsens koreografi* som jag mötte vid mitt första besök var den mellan parkeringsplatsen och torget, från asfalt till plattor (1). Ludvigsbergsgatan som fortsätter in på torget separeras av en trottoarkant, men det är snarare parkeringsplatsen som definieras än torget. Den tydliga kanten påverkar gångtrafikanterna mer än biltrafiken, vilket inte är det egentliga syftet.

Det finns ungefär fem ingångar till torget, två av dem består av trappor. Den stora trappan från parken till torget är bred och välkomnande, däremot möter den vändplanen vilket resulterar i möte med cirkulerande bilar. Det skapar en problematisk osäkerhet för mig. Den mindre trappan som är placerad vid torgets baksida har ett fint utförande, men placeringen känns bortglömd och onödig (2). Den bildar en entré till parkeringsplatsen om något.

Resterande ingångar kopplar samman torget med Hornsgatan. Framför grillen delas ingången in i två, mot elskåpet vilket skymmer min sikt av torget och mot den diagonala vägen som egentligen inte anländer till torget (4-5). Från andra hållet smyger en väg in mellan cykelställ, lyktstolpe och växtbädd (3). Egentligen är det den som skapar en tydlig ingång till torget och som används flitigt. Men dragningen där är snarare förbi, då nästan halva torget är en del av trottoaren till Hornsgatan.

1.

2.

3.

4.

5.

De sju raka stråken genom platsen bildar ett mjukt flöde till *rörelsens koreografi*, vilket i sig inte är fel. Men en så liten plats som delas upp så tydligt skapar ett enformigt flöde utan början eller slut. Förändringen finns inte där.

Min uppfattning är att vid riktningsbyte och brott vid övergångsställen kan övergångar upplevas på platsen (7). Speciellt vid smala genomfarter och svängar saktas rörelsen in, vilket på ett sätt tydliggör en entré (6, 9). Men då behöver rummet öppnas upp efter det för att definieras. Vilket det inte gör.

De få mindre passager i motsatt riktning över torget har alltid en dragning åt det ena eller andra hållet (8). Även om riktningen är tvärgående följer rörelsen samma flöde som allt annat och vägen in till dessa passager blir otydlig. Det är så pass små förändringar i rörelsen på platsen att de är svåra att uppmärksamma.

Att anlända, att kliva in på en plats skapar en förändring i rörelsen. Det är vad som behövs för att en platsbildning ska uppstå. På grund av otydliga ingångar och utgångar är torget idag en del av Hornsgatan. Torget saknar tydliga entréer som välkomnar in, det är övergångarna som skapar torgets närvaro.

6.

7.

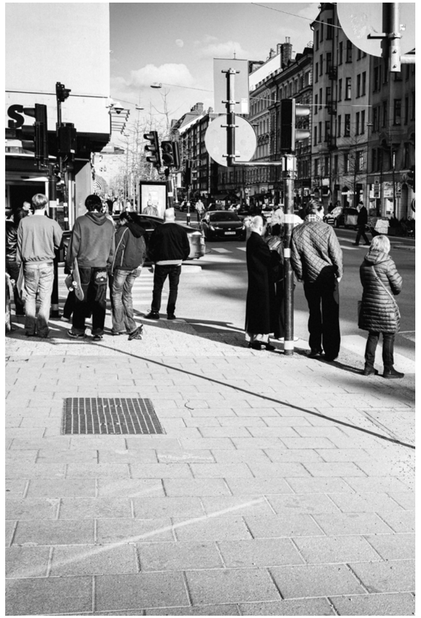

8.

9.

DYNAMIK

”

Flow is an accident of the attempt to get from one event to the next event. It is one possible thing that can happen when the right things are put in the right order. However, if you let everything flow then we'll have nothing against which to read the flow.

Jonathan Burrows, 2010

Fasaderna runt torgets yta ramar in *platsen koreografi* med sina fem våningsplan (2). Den fasad som för mig urskiljer sig är Häktet, med sin lägre höjd och äldre formspråk (1). Det ger platsen och i förlängningen torget karaktär. På samma sätt som parkens mjuka uttryck kontrasterar mot torgets hårda materialitet, förhöjs dessa kontraster med hjälp av växtligheten på torget.

Bonsai-tallarnas karaktäristiska städsegröna rundade former bryter av mot allt annat på torget vilket jag gillar starkt. Tillsammans med körsbärsträdens hängande, spretiga grenar och rakt genomgående stam, bildas dynamik både i färg och form (4,6). En kort period under tidig vår blommar körsbärsträden och skapar ett skirt ljusrosa tak som tar all uppmärksamhet på torget (5). Växtbäddarna har även de en dynamik över året. Sommartid finns en stor variation av perenner i kombination med tallarna, men som vintertid tyvärr ligger och ruttnar tillsammans med råtthål och cigaretter.

Jag urskiljer det kantiga formspråket och val av material i liknande kulör vilket tyvärr suddar ut skillnaderna, det ger torget ett enformigt och grått uttryck. Även om det finns detaljer i färg och material som till exempel nyare bänkar i trä, skapas inte den skillnad som behövs för att förhöja platsens dynamik (3). Växtbäddarnas raka betongkanter följer riktningen och ger inte mer än en liten förändring i nivå till torget.

1.

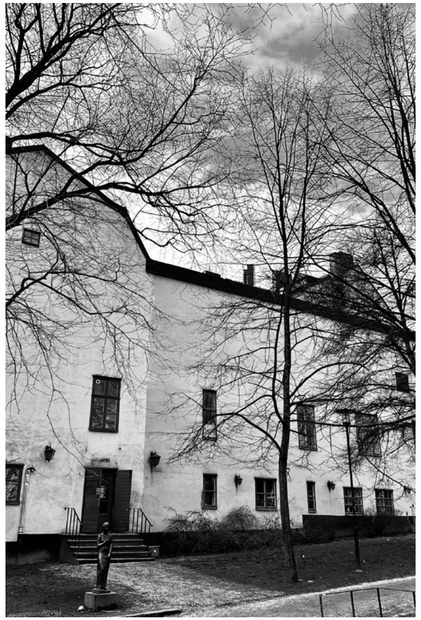

2.

3.

4.

5.

6.

Den största dynamiken jag kan uppfatta i *rörelsens koreografi* är skillnaden mellan Hornsgatans rörelse och torgets mitt. Bilarna, cyklarna och människorna som rör sig på utsidan av torget skapar tillsammans en högre energi även om tempot inte är så mycket snabbare än på insidan av torget (7). De krypande bilarna som kör längs Ludvigsbergsgatan in på torget påverkar dock den lägre energin inne på torget.

Det jämna flödet längs Hornsgatan gör att torget inte känns så dynamiskt även om det finns skillnader genom platsens olika delar (12). Parken har ofta väldigt lite rörelse (8). Ibland kommer någon och går ned för trappan och vidare (13). Samma sak med torgets mitt (10). Det finns ett fåtal sittplatser på själva torget, men då växtbäddarna upptar större delen av ytan skapas inte mycket rörelse där heller.

Annat är det med korsningarna som angränsar till torget (9,11). En större koncentration av människor samlas vid övergångsställena vilket ger platsen en föränderlig dynamik i längsgående riktning. På grund av Hornsgatans starkare flöde övertar dock det min känsla, vilket tar fokus från torget (14).

Ett dynamiskt stadsrum skapas genom skillnader mellan rum. Genom att förstärka skillnaderna kan rörelsens dynamik förbättras. Hornsgatans livliga utsida tar idag fokus från torgets mitt. Genom att skapa tydligare kontraster kan en lugnare insida av torget kontrastera till Hornsgatan och tydliggöra torgets närvaro.

UPPTÄCKTEN — dynamik

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

Koreografins förmåga att analysera rörelse ur flera lager belyser en plats förutsättningar ur olika perspektiv, för att illustrera hur problemen kan lösas på ett mer konkret sätt.

Improvisation lyfter sambandet mellan rörelse och rummets skala. Rytm hittar sambandet mellan rörelse, paus och accenter. Övergångar lyfter vikten av förändring mellan rum. Dynamik ser på rörelsens kvalitet och skillnaden mellan rum.

Genom att implementera dessa principer från analys till gestaltning, kan platsens identitet och essens förstärkas, vilket kan bidra till att skapa ett mer dynamiskt och livfullt stadsrum. De tidigare kapitlens resultat sammanförs i Interventionen; genom exempel som utspelar sig i framtiden.

INTERVENTIONEN

INTRODUKTION

Detta kapitel tillämpar de koreografiska principer som framkommit ur metoden; improvisation, rytm, övergångar och dynamik, för att pröva en möjlig utveckling av Bysistorget.

För att illustrera hur metoden skulle kunna användas praktiskt på olika nivåer presenteras förslagen i två faser. En första förändring genom enkla interventioner utan att förändra platsens struktur, med nya objekt som adderas till platsen. Detta för att med liten insats och på kort tid kunna utvärdera och bedöma hur *platsens rörelse* skulle kunna förändras utifrån de valda principerna.

En andra mer ingripande förändring speglar en kommande omgestaltning och ska ses som en första skiss på ett tänkbart förslag, som visar hur dessa principer tillsammans skulle kunna implementeras i ett större sammanhang.

De båda faserna presenteras i form av en förflyttning på fyra respektive tjugo år framåt i tiden. De ska ses som exempel på hur de koreografiska principerna skulle kunna appliceras på torget. Exempel som kan inspirera till nya idéer där koreografi introduceras till utvecklingen av landskapsarkitekturen.

För att tydliggöra val av angreppssätt i kapitlets två faser följer nedan en förklaring om de förutsättningar som har använts för att implementera metoden i ett gestaltningsskede. Tillämpning av metoden kan förstås mynna ut i andra förslag men dessa exempel har valts just för att belysa och ge fokus till själva metoden i sig. Förslagen i kapitlet ska endast ses som inspiration och inte färdiga gestaltningar. Kapitlet illustrerar hur metoden kan användas i praktiken.

Första fasen - Sommargatan

Att omgestalta ett torg som Bysistorget är ofta en lång och omfattande process. Ett sätt att ta reda på vad en förändring eller omgestaltning skulle kunna resultera i, är att införa sommargator. Sommargator, eller sommargågator, är en temporär omvandling av vägar där biltrafik stängs av för att aktivera stadslivet under sommarhalvåret. Ofta görs det för att aktivera ett område i en stad eller för att testa nya idéer. Att tillföra något nytt till en stad i förändring, något som Stockholms stad tagit fasta på.

Små insatser kan leda till stor skillnad och visa hur kommande förslag skulle kunna utvecklas framåt. Det är ett sätt att på kort tid skapa förändring utan att direkt inleda en omfattande och lång byggprocess. Ett sätt att i det här fallet testa koreografiska principer på en plats.

Andra fasen - Tidigt förslag till omgestaltning

I den andra fasen är avsikten att illustrera vilket resultat metoden skulle kunna medföra vid en mer omfattande omgestaltning. Förankrade utgångspunkter har därför åsidosatts för att testa metoden fullt ut.

De fyra principernas tillämpning lyfts först fram var för sig, för att sedan sammanföras i ett gemensamt förslag. Detta för att både tydliggöra principernas enskilda egenskaper samt hur de kan kombineras för ett optimalt resultat på torget.

Improvisation är rörelsens hur genom skapande.
Rytm är rörelsens hur genom tid.
Övergångar är hur genom förändring.
Dynamik är hur genom kvalitet.

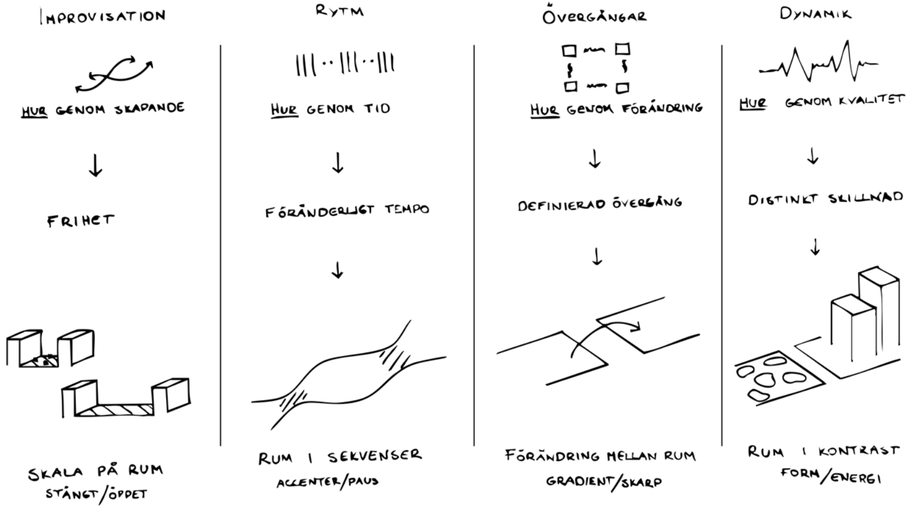

För att improvisera behövs frihet. En improviserad rörelse bestäms i stunden, den initierande rörelsen. Det är rörelsen som leder, där vägen fram inte är förutbestämd.
Om frihet att improvisera ska uppnås beror detta av skalan på rummet, men också av hur programmerad en yta är.

En intressant rytm är inte monoton, accenter är viktigt. En rytm är återkommande. En betoning som återkommer och bildar något intressant.
Genom att addera paus mellan större rum utvecklas ett föränderligt tempo, där accenter kan hjälpa till att sakta ner tempot. Rummen bildar återkommande sekvenser som ger en trygg upplevelse av platsen.

Något av det viktigaste för rörelse är övergångar, hur en rörelse kopplar till nästa. En bra övergång kan både vara tydlig och otydlig, synlig eller osynlig. Det viktigaste är hur övergången förmedlar resultatet.
Övergångar mellan rörelser behöver definieras för att skapa en förändring i rummet. Den kan både vara som en osynlig gradient eller en tydlig skillnad.

Dynamik är kontrasten i förändringen, ett jämnt flöde skiljer undan kontrasten och dynamiken tappar sin närvaro. Det är skillnaderna som förhöjer varandra och skapar dynamik.
För att skapa en dynamisk plats behöver rörelsers kvalitet kontrastera mot varandra. En tydlig uppdelning ger liv till förändringen.

TYGER
KNAPPAR
SY ÄNDA

FÖRSTA FASEN

”

Sometimes you only realise it’s an idea after you’ve found it.

Jonathan Burrows, 2010

ÅR 1 - IMPROVISATION

Jag ser nya objekt på platsen; triangulära block är utplacerade lite varstans. Det ser ut som att några är lite större, de med planteringar är förmodligen utplacerade av Stockholms stad. I ett av blocken står ett vackert litet träd som ger lite skugga till sittplatserna nedanför. Två personer sitter under trädet och samtalar, det ser ut som att de suttit där ett tag.

En man håller i ett av blocken och försöker stapla två på varandra. Jag tar upp ett block och inser att det inte är så tungt, det känns robust. Materialet är trä, undersidan är ihålig, den verkar gå att ställa åt vilket håll man vill. En bit bort står en pappa med sitt barn. Några av blocken står på högkant och har bildat ett hörn där böcker byts. På en av boxarna har någon skrivit ordet “böcker” lite snett. Barnet håller i en bok och ser väldigt exalterad ut.

ÅR 2 - RYTM

Jag ser något som sticker ut i både färg och placering. Det ser nästan ut som konstverk, som accenter. Jag tar trappan ner för att titta närmare på objekten. Det kan vara en ram, den står vinklad mot Hornsgatan, vilket alla tre gör.

Flera personer stannar upp och pausar deras rörelse. Ramen i sig ger något extra till platsen, men den skapar även frågor. Den visar tydligt att det är en ram, men vad visas i ramen? Likt andra så tittar jag först på ramen och tar sedan ett kliv tillbaka för att blicka ut genom ramen. Iaktta platsen, flödet. En kvinna ställer sig på samma sätt som jag och blickar ut över gatan. Det är nästan som att jag ser mig själv blicka ut över platsen. Efter en liten stund flyttar hon blicken upp mot ramen igen och fortsätter sedan vidare.

ÅR 3 - ÖVERGÅNGAR

Jag lägger märke till ett nytt objekt på platsen, det är ett luftigt tak som kopplar ihop parken med torgets närmaste växtbädd. På taket klättrar växter över från parken till torget. Istället för att fortsätta rakt fram längs Hornsgatan blir jag intresserad av att kliva in på torget, det känns inbjudande den här gången. Jag stannar till under taket, det är gjort av cortenstål och ger något nytt till platsen. Med ribbor upptill ser man fortfarande himlen, molnen färdas i en lugn takt mellan stålet och växtligheten.

Jag blickar ut över torgets andra ingångar och ser att det finns motsvarande varianter på taket även vid dem. Vid den mindre trappan på baksidan av grillen finns nu en luftig vägg med klättervaxter, elskåpet har även det fått en inklädnad av ett mönstrat stål med växter på. Ett större flöde av människor väljer nu att ta vägen genom torget.

ÅR 4 - DYNAMIK

Jag följer utsidan av torget igen. Den breda trottoaren till Hornsgatan tillhör inte längre gatan, den har blivit en del av torget. Längs gatan står objekt i form av större urnor av trä och stål. Det finns ett flertal utmed gatan i olika storlekar och höjder. Några av urnorna är sammanlänkade av en bänk i samma material. På en av bänkarna sitter en förälder med sitt barn. Barnet gungar med fötterna och är upptagen med att titta på alla hundar som går förbi.

Det lugnare torget skärmas av från den livliga bilvägen. Ljudet påverkar fortfarande torget, men genom den visuella ridån lägger man inte märke till bilarna på samma sätt. Växtligheten består av en blandning av befintlig växtlighet tillsammans med nya tillskott. Torgets bonsai-tallar är nu fler och andra trädsorter står yvigt däremellan.

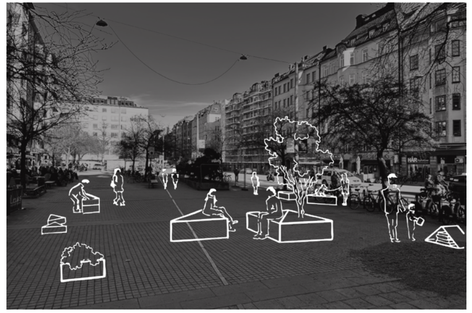

IMPROVISATION

RYTM

ÖVERGÅNGAR

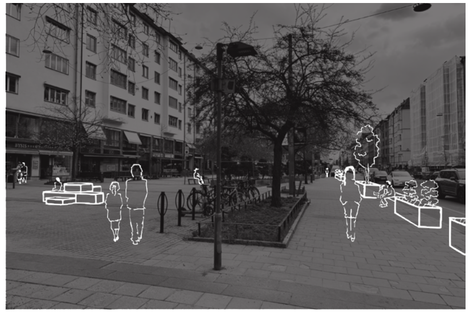

DYNAMIK

ANDRA FASEN

”

When is it useful to map your performance beforehand and when is it useful to leave choices to the moment?

Jonathan Burrows, 2010

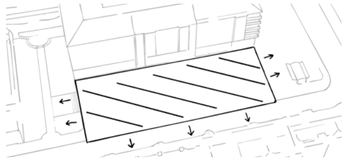

Att öppna upp torget skapar större rum till platsen. Genom att städa bort objekt som påverkar rörelsen allt för starkt ger torget större utrymme för improvisation. Addera andra former, skapa mindre rum och ta Hornsgatan i anspråk genom att dra om biltrafiken och istället skapa ett gång- och cykelstråk ger en större frihet. Torg behövs för improviserad rörelse i staden.

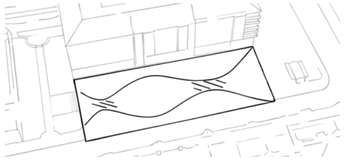

Att dela in torget i olika sekvenser med avsmalnande passager mellan dem skapar en återkommande rytm som följer torgets tidigare rytm, men som adderar paus och accenter som saknats på torget sedan innan. Den upprepande rytmen skapar trygghet medan accenterna ger platsen ett intressant tillägg.

Genom att föra samman parken och torget skapas en gradient som överlappar torget och parken, en mjukare övergång bildar ett sammanhang för hela rummet. En tydligare övergång mellan torget och staden bildas vid grillen för att ge plats åt ett livligare torg med stadskänsla i motsatt riktning.

En större skillnad mellan torget och det som tidigare var parkering tillsammans med ytan vid grillen, ger en dynamik till platsen, motsatt till Hornsgatan, för att avbryta rummets tydliga riktning. Det skapar en större förändring mellan grönskande parktorg och öppet torg i staden vilket förändrar dynamiken på platsen.

Södermalm i Stockholm. En morgon år 2046.

Jag anländer till platsen från dess högsta punkt. Från det här hållet finns inga spår av en stor trafikerad gata med storstadskänsla. Det jag möter är ett grönskande stråk utan varken början eller slut. Jag tar trappan ner mot parken, ett stort rum öppnar upp sig framför mig.

En staty står centrerad i parken som en accent, jag stannar till och ser att den heter "Ro". Min blick dras mot trappan jag precis kom ifrån. En något äldre kvinna kommer gående med, vad jag gissar är hennes son. Han bär på två par längdskidor lite otympligt. De tar vägen förbi mig, längs parken som fortsätter vidare, över ett cykelstråk och bort mellan fasaderna.

Jag märker att parken öppnar upp sig i en annan riktning, från det här hållet får jag en överblick över hela torget. Jag fortsätter längs en av de synliga gångarna i grönskan. Platsen är uppdelad i terrasser, som en sömlös gradient från grönska till plattor. Träden fortsätter över till det hårdgjorda vilket ger ett skirt tak över platsen. En mjuk förändring av rummet, trevligt.

Ett porlande ljud hörs en bit bort, jag ser att vatten rinner längs en ränna över trappstegen vilket skapar ljudet. En fontän längre ned på torget står i anslutning till den. Jag fortsätter dit, över ljusare plattor som tar upp färgen i björkarnas stammar. Vid fontänen ser jag småfåglar bada, de kvittrar glatt.

Jag fortsätter till den öppnare delen av torget. En tydlig gräns av en öppen ränndal delar upp platsen och låter mig kliva ut från den gröna parken och in på det vackra torget. Runt den stålliga grillen står flera små bord i trä, jag tror att de är flyttbara. Jag rundar dem och anländer till det stora öppna torget vid sidan av bilvägen som fortsätter norrut. Denna del står i kontrast med parken, men det är inget jag tänkte på när jag gick igenom.

Jag tar vägen längs fasaden tillbaka, människorna jag möter har tagit plats i de olika mindre sekvenser som bildats vid parktorget. Jag lämnar det öppna torget bakom mig och ställer mig vid uteserveringen till ett café. Här får jag intrycket av att det finns rörelser med både hög och låg energi, en del människor rör sig längs det diagonala stråket som kopplar ihop den öppna delen med cykelstråket. Många har anlänt till torget för att stanna, precis som jag.

Jag blickar ut över torget och får syn på en man som kommer gående med sin hund. Jag får nästan en känsla av att jag känner igen honom. Han går förbi en av soptunnorna och fortsätter sedan vidare upp genom parken. Utspritt över ytan står några träd med ledsna grenar, men det som tar min uppmärksamhet är de organiska sittytorna tillsammans med ett antal formklippta bonsai-tallar som livar upp.

Det känns som att det här är en plats gestaltad för alla årstider, den är gjord för att stanna kvar. Den har en tydlig riktning - hit, till Bysistorget.

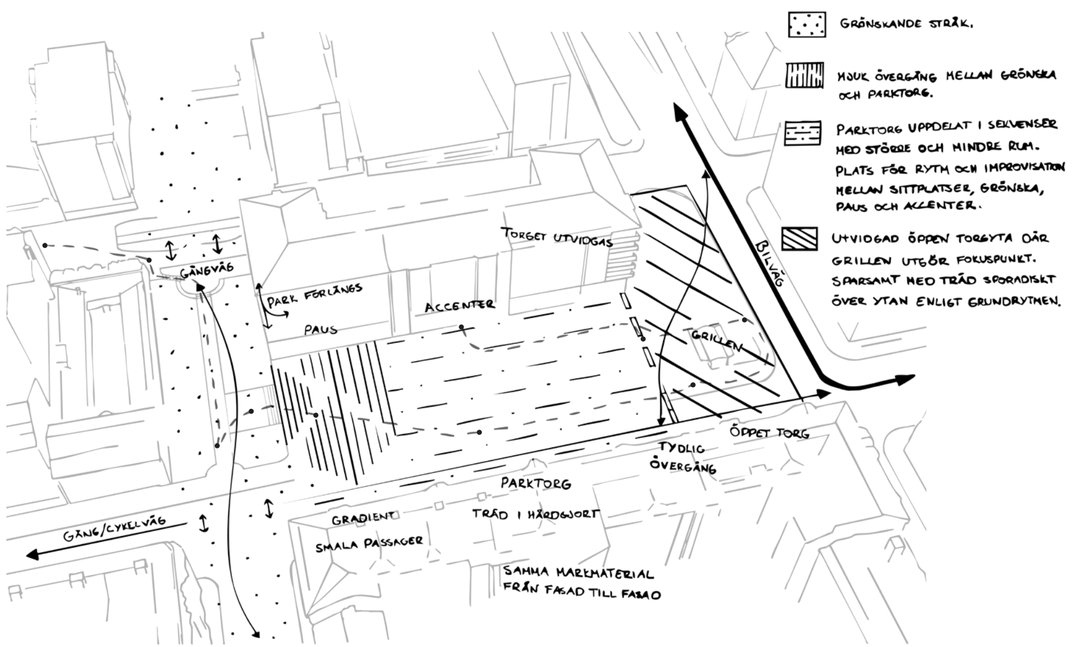

”

Deciding just to dance, and follow your intuition,
is also a principle.

Jonathan Burrows, 2010

Epilog

Boken har varit en resa. Dels genom att möta en plats från inget till allt, dels genom att skapa en berättelse genom ord och bild. Att se rörelse på ett djupare sätt är något jag kommer ta med mig framåt och jag hoppas även att det är något som du som läsare kan ta till dig och få ut något av.

Ett stort tack till Carola, som ville vara min handledare, både genom det akademiska och konstnärliga och väglett mig under hela arbetets gång.
Till Max, som intresserade sig för ämnet och fungerat som en extra handledare och lagt ned mycket ledig tid, tacksam för samtalen och inspirationen.
Till Nivå Landskapsarkitektur, som låtit mig sitta och arbeta på deras kontor och därmed få ta del av viktig kunskap och intressanta idéer.
Till Åsa, som tagit sig tid till att bolla grundläggande idéer i tidigt skede och som hjälpt mig utveckla ämnet och arbetet framåt.
Till Ayoub, som hjälpt till att fotografera otroligt vackra bilder på rörelse, med en engagerad inställning och som förstod min vision direkt.

Och stort tack till min familj, som stöttat och funnits där för mig under en vår på Bysistorget.

Isabelle Alvarado har dansat sedan fem års ålder. Hon startade som många andra med balett, och började sedan med stilar som jazz, hiphop och modernt. Utbildad 2012 från Dance New Amsterdam, New York i USA inom koreografi och har sedan ung ålder koreograferat och sett samspelet mellan rörelser och konstellationer. Som projektarbete under gymnasiet skapade hon en dansföreställning på Storsjöteatern i Östersund.

Hon har arbetat med projekt som tv-produktioner, musikvideor och scenföreställningar, både som dansare, koreograf, regissör och projektledare. Mellan åren 2019-2022 var hon medlem i ett danskompani i Stockholm och har både arbetat i Sverige och utomlands.

Sedan 2021 studerar hon till landskapsarkitekt på SLU Ultuna och den här boken utgör examensarbetet på utbildningens sista år.

FIGURFÖRTECKNING

s. 4 Ett översnöat planteringsskydd som blivit påbackat vid vändplanen.
s. 6 En vacker fasad som blickar ner över Bysistorget.
s. 10 Min första vy inför min ankomst till Bysistorget från Zinkensdamms tunnelbana.
s. 15 Siktlinjen från parken mot Södersjukhuset.
s. 17 Trappan som leder ner till torget med en granitsten i mitten av avsatsen i samma riktning.
s. 18 Den mindre granitstenen som är översnöad.
Dricksfontänen i äldre stil vid utkanten av torget.
s. 19 En pollare med tomma reklambladshållare som ramar in himlen.
s. 20 Småfåglar som samlats i buskaget längs fasaden i parken.
En sop har ställts i en upphöjd växtbädd mot en av Bonsai-tallarna.
s. 21 Mindre metallskåp till tunnelbanan längs Hornsgatan.
Dörrhandtaget till elskåpet.
s. 21 Ett stekt ägg i plast som ett konstverk på ett mindre elskåp, som en liten överraskning i staden.
En hög med fimpar i en av växtbäddarna på torget.
s. 23 En äldre trädstam på torget längs Hornsgatan.
Ett till stekt ägg i plast på ett av metallskåpen tillsammans med klistermärken och grafitti.
s. 24 En lyktstolpe mot himlen.
En buske som liknar ett träd i parken.
s. 25 Skiss från caféet vid ankomsten på soptunnan vars lock lämnades öppen.
s. 26 Vy mot torget från caféets håll.
s. 31 Ett vykort från 1930-talet som visar vy över Bysistorget från väster, okänd fotograf, Stadsmuseet.
Ett vykort från 1930-talet som visar vy över Bysistorget från öster, okänd fotograf, Stadsmuseet.
s. 32 Bild på platsen där jag satt och skissade och skrev mina första intryck av platsen.
s. 33 Trafikens ljud som påverkar upplevelsen på platsen.
Rödljusen på Hornsgatan vid torget som skapar en svag puls för trafiken.
s. 35 Vy längs Hornsgatan i östlig riktning, torgets mest använda ingång syns inte.
Vyn från den mindre trappan kantas av sandbehållare, cykelställ och elskåpet, som skymmer torget.

s.39 Mina fötter är placerade på det nedersta trappsteget med utblick över torget.
s.40,41 Min vy längs Ludvigsbergsgatan i östlig riktning fotograferat var 20e steg.
s. 47 Elskåpet.
s. 48 Metallskåp på andra sidan växtbäddarna som tillhör tunnelbanan.
s. 49 Tre varianter av kantiga växtbäddar på torget som förstärker torgets riktning.
s. 50 En stolpskylt vid gatans entré som tillhör restaurangen, den anvisar rörelsens riktning.
Uteserveringarna blockerar stråket längs fasaden vid Ludvigsbergsgatan.
s. 51 En stor soptunna har placerats precis vid den mindre stenen vilket stör dess funktion.
En kapsyl är inkilad mellan bronsmarkeringen och granitstenen, stenens funktion är oklar.
s. 52 Cykelställen närmast grillen.
Södergrillen i all sin enkelhet som ger karaktär till lågpunkten av torget.
s. 53 Cykelställen vid den mest använda ingången närmast parken.
Bronsstatyn ”Ro” av Bengt Lissegårdh från 1971.
s. 54 En sopbil har parkerat mitt på vändplanen och illustrerar den tunga trafiken på torget.
s.55 Skiss från caféet vid ankomsten på en lyktstolpe som blivit påbackad av en bil vid torgets entré.
s. 56 Rörelsen illustrerad vid övergångsställe vid torgets sydöstra hörn i östlig riktning.
s. 61 Händer som illustrerar vad improvisation är genom kroppen, en närvarande ögonblicklig rörelse.
s. 63 Längs Ludvigsbergsgatan minskas rummet av trädens grenar och trafikens närvaro.
s. 93 Kropp som illustrerar vad dynamik är genom kroppen, från det stora till det lilla.
s. 105 Skiss från caféet vid ankomsten på dricksfontänen.
s. 106 En cykel under en snöhög som med tiden avslöjas. 13 februari, 6 mars, 10 mars och 15 april 2026.
s. 107 En utblick mot förändringen genom dansen.
s. 112 En tillbakablick för att påminna om första mötet med platsen (se sida 16).
s. 113 Bilden visar hur Hornsgatans bredd tar anspråk på torget.
s. 116,117 De fyra koreografiska principerna testas under fyra år genom objekt för att se om de skulle kunna implementeras på platsen i en kommande omgestaltning.
s. 123 Skiss från caféet vid ankomsten. Cykeln är parkerad. Berättelsen slutar här.
s. 125 Porträtt av författaren i stadens rörelse.

LITTERATUR

Burrows, J. (2010). A Choreographer's Handbook. 1 uppl., Routledge.

Girot, C. (1999). Four trace concepts in Landscape Architecture. I: Corner, J. (red.) Recovering Landscape: Essays in Contemporary Landscape Architecture. New York: Princeton Architectural Press. (58-67).

Weinstein. B. (2024). Architecture and Choreography: Collaborations in Dance, Space and Time. 1 uppl., Routledge.

Inspirerande litteratur

Diedrich, L. (2012). Light Volumes - art and landscape by Monica Gora. 1 uppl., Birkhauser.

Hirsch, A. (2008). Lawrence Halprin: Choreographing urban experience. Diss. University of Pennsylvania https://www.researchgate.net/publication/42251211 Lawrence_Halprin_Choreographing_urban experience

Hirsch, A. (2014). City Choreographer: Lawrence Halprin in Urban Renewal America. 1 uppl., University of Minnesota Press.

Legeby, A. (2013). Patterns of co-presence: Spatial configuration and social segregation. Diss. KTH, School of Architecture and the Built Environment (ABE), Architecture, Urban Design. KTH Royal Institute of Technology. https://www.diva-portal.org/smash get/diva2:662753/FULLTEXT01.pdf

Plastique Danse Flore (2026). FORMATION. https://www plastiquedanseflore.com/formation/ [2025-01-21]

Stadsholmen (2014). UVEN STÖRRE 4: BYSIS, Hornsgatan 82, Brännkyrkagatan 71. [Södermalm]. Stadsholmen AB. https://www.stadsholmen.se/app/uploads/2025/10 Uvenstorre4-FAKTABLAD.pdf [2026-04-21]

Stockholms handelskammare (2026). Från betong till barnvagnar och barhäng: Stockholms nya gågator. https://stockholmshandelskammare.se/rapporter stockholms-nya-gagator/ [2026-04-24]

Trafik- och arbetsmarknadsroteln, Stockholms stad (2014). Hamilton (M): Bonsaitallar planteras vid Bysistorget. https://www.mynewsdesk.com/se/moderaterna stockholms-stad/pressreleases/hamilton-m bonsaitallar-planteras-vid-bysistorget-986979 [2026-04-21]

Tschumi, B. (1994). The Manhattan Transcript. 2 uppl., Academy Editions.

Inspirerande dansare

Jonathan Burrows, Storbritannien.

Merce Cunningham, 1919-2009, USA.

Capucine Dufour, Frankrike.

William Forsythe, USA.

Anna Halprin, 1920-2021, USA.

Rudolf von Laban, 1879-1958, Österrike-Ungern.

Beth Weinstein, USA.

Rörelse är en central del av koreografi. Rörelse är en central del av staden. Finns ett stadsliv om det inte finns rörelse?

Att koncentrera en gestaltningsprocess utifrån rörelse kan ge nya upptäckter och leda till ytterligare resultat som kan gynna stadens flöden.

Ett dynamiskt sätt att läsa och förstå rörelse, att översätta koreografi till staden.